

Hyvinvointikertomus 2023

Etelä-Karjalan hyvinvointialue

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	3
1 Johdanto	4
2 Etelä-Karjala toimintaympäristönä	5
2.1 Väestö	5
2.2 Työllisyys	8
2.3 Arjen turvallisuus.....	9
2.3.1 Tapaturmat, onnettomuudet ja rikokset.....	9
2.3.2 Lähisuhdeväkivalta	11
3 Väestön hyvinvoinnin tila 2023	13
3.1 Lapset ja nuoret	13
3.2 Työikäiset	18
3.3 Ikääntyneet	20
4 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimet 2023	22
4.1 Terveelliset elintavat	22
4.1.1 Elintapaohjaus	22
4.1.2 Ravitseminen	24
4.1.3 Ehkäisevä päihdetyö.....	26
4.1.4 Kaatumisen ehkäisy.....	27
4.2 Mielen hyvinvointi.....	28
4.2.1 SerkKu-auto	32
4.2.2 Vapaaehtoistoiminta.....	33
4.2.3 Kulttuurihyvinvointi.....	35
4.3 Työllisyyden edistäminen	36
4.4 Lähisuhdeväkivallan vastainen työ.....	38
4.5 Osallisuus ja järjestöyhteistyö.....	39
4.5.1 Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen ..39	
4.5.2 Järjestöjen tukeminen ja järjestöyhteistyö	43
4.6 Turvallisuuden edistäminen.....	45
5 Alueelliset hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat	48
5.1 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	48
5.2 Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi	53
5.3 Kotouttamisohjelma	54
5.4 Vammaispoliittinen ohjelma	55
5.5 Etelä-Karjalan työllisyysohjelma	56

6 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuus ja HYTE-kerroin	59
6.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuus.....	59
6.2 HYTE-kerroin	60
LÄHTEET	63
LIITTEET	70

Tiivistelmä

Etelä-Karjalan väestö ikääntyy voimakkaasti samalla kun syntyvyys laskee, mikä tuo mukanaan monia haasteita. Valtaosa eteläkarjalaisista voi hyvin, mutta kasvavalla joukolla on terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä ongelmia.

Kouluterveyskyselyn mukaan elämäänsä tyytyväisten lasten ja nuorten osuus on laskenut lähes kaikissa ikäryhmissä. Tytöt kokevat terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi selvästi poikia useammin, samoin ahdistus ja yksinäisyys on tytöillä huomattavasti poikia yleisempää. Poikien kohdalla huolta herättää 8.-9.-luokkalaisten ja lukiolaisten lisääntynyt päihteiden käyttö. Toisaalta myös entistä useampi nuori ei käytä päihteitä lainkaan. Sähkötupakointi on lisääntynyt voimakkaasti niin tyttöjen kuin poikienkin keskuudessa kaikissa ikäryhmissä. Vähintään viikoittain tapahtuvaa kiusaamista on kokenut viime vuosia suurempi osuus kaikilla kouluasteilla. Positiivista kehitystä on tapahtunut koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24-vuotiaiden osuudessa, joka on koko maan pienin. Myös syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus on laskenut hieman.

Työikäisistä eteläkarjalaisista elämänlaatunsa hyväksi tuntee vajaa puolet. Terveytensä vähintään melko hyväksi kokee kuitenkin lähes 70 %. Työikäisten haasteena ovat ylipaino ja lihavuus sekä niihin liittyvät kansantaudit - Etelä-Karjalan sepelvaltimotauti- ja aivoverisuonitautisairastavuus on maan suurinta. Myös runsas alkoholin käyttö on yleistä etenkin työikäisillä miehillä, joista lähes puolet käyttää liikaa alkoholia, ja alkoholisairauksia on toiseksi eniten koko maassa. Koulutustason vaikutus työikäisten terveyseroihin näkyy selvästi.

Aiempaa harvempi ikääntynyt eteläkarjalainen on joutunut kaatumisen tai putoamisen vuoksi sairaalahoitajaksolle. Myös yli 65-vuotiaiden lonkkamurtumien määrä kääntyi laskuun vuonna 2023. Itsensä yksinäiseksi kokevien ikääntyneiden osuus on pysynyt viime vuodet suunnilleen samalla tasolla, mutta aiempaa harvempi tuntee elämänlaatunsa hyväksi. Rahanpuutteen vuoksi ruuasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä on joutunut tinkimään hieman aiempaa useampi ikääntynyt. Liiallinen alkoholin käyttö on haaste noin 30 %:lle yli 65-vuotiaista.

1 Johdanto

Hyvinvointialueen tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on asetettava tavoitteet sekä määritettävä niitä tukevat toimenpiteet. Asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä on seurattava alueittain ja väestöryhmittäin, ja niistä sekä toteutetuista toimenpiteistä tulee raportoida aluevaltuustolle vuosittain. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021)

Etelä-Karjalan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä linjaa Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä (Eksote) laadittu maakunnallinen laaja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2021–2025. Siinä on kuvattu maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn tärkeimmät painopisteet ja teemat sekä määritelty tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Kolme pääteemaa ovat terveelliset elintavat, mielen hyvinvointi ja työllisyyden edistäminen, joiden lisäksi läpileikkaavina teemoina ovat yhteisöllisyys, osallisuus, turvallisuus ja ympäristöterveys.

Tässä hyvinvointikertomuksessa tarkastellaan, miten eteläkarjalaiset voivat ja millaisin toimenpitein Etelä-Karjalassa on vuoden 2023 aikana edetty laajan hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden edistämiseksi. Tiedot on kerätty Sotkanet-indikaattoripankista, Etelä-Karjalan kunnilta, Etelä-Karjalan hyvinvointialueen toimialoilta ja maakunnallisten erillisohjelmien työryhmiltä. Lisäksi tarkastellaan valtiosuuksiin vaikuttavan HYTE-kertoimen kehitystä Etelä-Karjalan hyvinvointialueella. Etelä-Karjalan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn rakenne ja yhdyspintatyö on kuvattu vuoden 2022 hyvinvointikertomuksessa.

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen visio palvelustrategiakaudelle 2023–2025 on ”Olemme edelläkävijäyhteisö, jonka vuoksi hyvinvointialueellamme on saavutettavat palvelut, Suomen hyvinvoivin väestö ja onnellisimmat työntekijät”. Vision osa-alueen Hyvinvoivin väestö mittarit ja niiden seuranta on liitteessä 1.

2 Etelä-Karjala toimintaympäristönä

2.1 Väestö

Vuoden 2023 lopussa Etelä-Karjalan väkiluku oli 125 162 henkeä. Laskua edellisestä vuodesta oli 191 henkeä eli 0,2 %. Etelä-Karjalaan syntyi 696 vauvaa, mikä oli 80 vähemmän kuin vuonna 2022. Syntyvyys oli huomattavasti kuolleisuutta vähäisempää, sillä kuolleita oli 1822. Alueen kokonaisnettomuutto oli maahanmuuton ansiosta 968 henkilöä (kuntien välinen nettomuutto -703, nettomaahanmuutto 1671). (Tilastokeskus 2024c) Etelä-Karjalan väestöstä 8,6 % oli ulkomaalaistaustaisia. Ulkomaan kansalaisten osuus puolestaan oli 5,4 %. Ulkomaalaistaustaisten ja ulkomaan kansalaisten osuus kasvoi noin yhden prosenttiyksikön vuodesta 2022. (Tilastokeskus 2024b)

Väestön ennustetaan vähenevän edelleen vuoteen 2040, jolloin eteläkarjalaisia arvioidaan olevan enää noin 113 000. Yli 75-vuotiaiden osuus kasvaa nykyisestä 13,7 %:sta 20,7 %:iin. Lukumäärällisesti tämä tarkoittaa ikäryhmän kasvua yli kuudella tuhannella henkilöllä. (Tilastokeskus 2021) Vastaavasti lasten ja nuorten sekä työikäisten osuus pienenee, mikä heikentää myös huoltosuhdetta. Etelä-Karjalan väestöllinen huoltosuhde vuonna 2023 oli 70,6, mikä oli heikompi kuin koko maan keskiarvo 61,9. Väestöllinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttänyttä on sataa 15-64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Etelä-Karjalan kuntakohtaiset väkiluvut ja huoltosuhteet löytyvät alta taulukosta 1.

Kaikkia väestörakennetta ja sosioekonomista taustaa kuvaavia indikaattoritietoja vuodelta 2023 ei vielä huhtikuussa 2024 ole saatavilla, minkä vuoksi käytetyt tunnusluvut ovat osittain vuodelta 2022.

Taulukko 1. Etelä-Karjalan kuntien väestötietoja 31.12.2023 (Tilastokeskus 2024b, 2024c)

	Väkiluku 31.12.2023	Muutos %	Alle 15- vuotiaat, %	15-64- vuotiaat, %	yli 65- vuotiaat, %	Väestöllinen huoltosuhte	Ulkomaan kansalaisten osuus %
Imatra	24 919	-1,1	11,2	56,2	32,6	78,0	5,4
Lappeenranta	72 988	0,5	12,9	62,0	25,1	61,4	6,3
Lemi	2 862	-0,8	16,7	56,4	26,9	77,2	1,2
Luumäki	4 396	-0,6	11,2	52,4	36,4	90,7	3,2
Parikkala	4 366	-1,6	9,9	47,2	42,9	111,9	2,0
Rautjärvi	3 032	-2,0	8,9	49,0	42,1	104,0	3,5
Ruokolahti	4 758	-1,7	11,1	51,6	37,3	93,8	2,5
Savitaipale	3 216	-1,2	11,0	49,2	39,8	103,3	2,1
Taipalsaari	4 625	1,4	14,7	56,5	28,8	76,9	4,3
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	125 162	-0,2	12,3	58,6	29,1	70,6	5,4

Lapsiperheiden osuus on Etelä-Karjalassa pysynyt suunnilleen samana vuodesta 2020 lähtien. Vuonna 2022 lapsiperheiden osuus kaikista Etelä-Karjalan perheistä oli 32,9 % (koko maa 37,7 %). Eniten lapsiperheitä oli Lemillä ja Lappeenrannassa (35,6 % kaikista perheistä) ja vähiten Rautjärvellä (20,8 %). Noin joka neljäs lapsiperhe oli yhden vanhemman perhe (25,1 %), mikä oli hieman enemmän kuin koko maassa (23,6 %). Eniten yhden vanhemman perheitä oli Imatralla (29,1 %) ja vähiten Taipalsaarella (14,8 %). Joka neljäs eteläkarjalainen perhe asuu ahtaasti (koko maa 27,8 %). Lapsiperheistä vajaa 2 % oli saanut pitkäaikaisesti toimeentulotukea vuonna 2022 (koko maa 2,6 %). Määrä on laskenut hieman vuodesta 2020. (THL 2024m)

Yhden hengen asuntokuntien määrä on kasvanut viime vuosina hieman niin Etelä-Karjalassa kuin koko maassa. Vuonna 2022 yhden hengen asuntokuntia oli 49,1 % kaikista Etelä-Karjalan asuntokunnista (2021:48,6 %) ja koko maassa 46,4 %. Eniten yhden hengen asuntokuntia oli Imatralla, vähiten Taipalsaarella. (THL 2024z)

Pienituloisten kotitalouksien osuus jatkoi kasvuaan useimmissa Etelä-Karjalan kunnissa vuodesta 2021 vuoteen 2022. Vuonna 2021 koko Etelä-Karjalan yleinen pienituloisuusaste oli 16,2 ja vuonna 2022 se oli noussut 16,7:een.

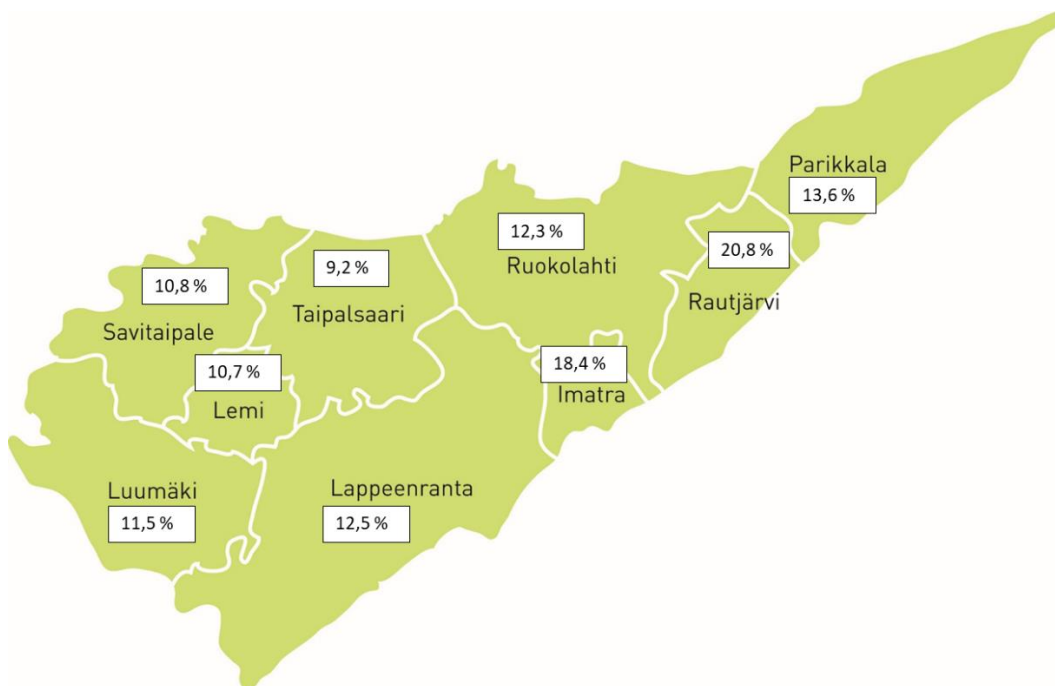
Pienituloisuusaste ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä, ja pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon mediaanista kunakin vuonna. Tuloerot olivat Gini-kertoimella mitattuna Etelä-Karjalassa vuonna 2022 koko maata pienemmät, mutta ovat kasvaneet prosenttiyksikön vuodesta 2020. Koulutustasomittaimen perusteella eteläkarjalaisten koulutustaso on noussut pikkuhiljaa vuodesta 2018. Etelä-Karjalan 20 vuotta täyttäneen väestön keskimääräinen koulutuspituus perusasteen jälkeen oli vuonna 2022 noin 3,5 vuotta (koulutustasomittaimen arvo 355,2), kun se vuonna 2018 oli hieman alle 3,4 vuotta. Koko maan koulutuspituuden keskiarvo vuonna 2022 oli noin 3,9 vuotta. (THL 2024a) Taulukkoon 2 on koottu tietoja kunnittain.

Taulukko 2. Etelä-Karjalan kuntien yleinen pienituloisuusaste, Gini-kerroin ja koulutustasomittain (THL 2024a)

	Yleinen pienituloisuusaste, % (2022)	Gini-kerroin (2022)	Koulutustasomittain (2022)
Imatra	16,4	24,4	321,7
Lappeenranta	17,6	27,1	381,7
Lemi	11,8	22,8	342,8
Luumäki	16,3	25,3	306,5
Parikkala	18,7	25,8	284,0
Rautjärvi	18,8	23,9	268,4
Ruokolahti	12,6	24,6	312,3
Savitaipale	17,6	25,3	300,4
Taipalsaari	9,4	25,3	406,4
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	16,7	26,1	355,2
Koko maa	13,4	28,6	391,2

2.2 Työllisyys

Etelä-Karjalan työllisyystilanne heikkeni vuonna 2023 edelliseen vuoteen verrattuna. Joulukuussa 2023 työttömänä oli Etelä-Karjalassa 7520 henkilöä, mikä oli 1133 henkilöä eli 18 % enemmän kuin vuoden 2022 joulukuussa. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli vuoden 2023 lopussa 13,6 % (2022: 11,4 %). Koko maassa työttömien osuus työvoimasta oli 11,2 %. Kunnittain tarkasteltuna korkein työttömyysaste oli Rautjärvellä (20,8 %) ja matalin Taipalsaarella (9,2 %). Joulukuun 2023 lopussa Etelä-Karjalan työttömistä työnhakijoista oli ulkomaiden kansalaisia 917, missä oli kasvua edelliseen vuoteen 209 henkilöä eli lähes 30 %. Uusia avoimia työpaikkoja oli reilusti vuoden takaista vähemmän. (Kaakkois-Suomen ELY-keskus) Lisää tietoa Etelä-Karjalan työttömyystilanteesta ja työttömien määristä on alla kuvassa 1 ja taulukossa 3.

Kuva 1. Etelä-Karjalan työttömyysaste kunnittain 31.12.2023 (Kaakkois-Suomen ELY-keskus)

Taulukko 3. Etelä-Karjalan työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat vuosina 2022 ja 2023 (Kaakkois-Suomen ELY-keskus)

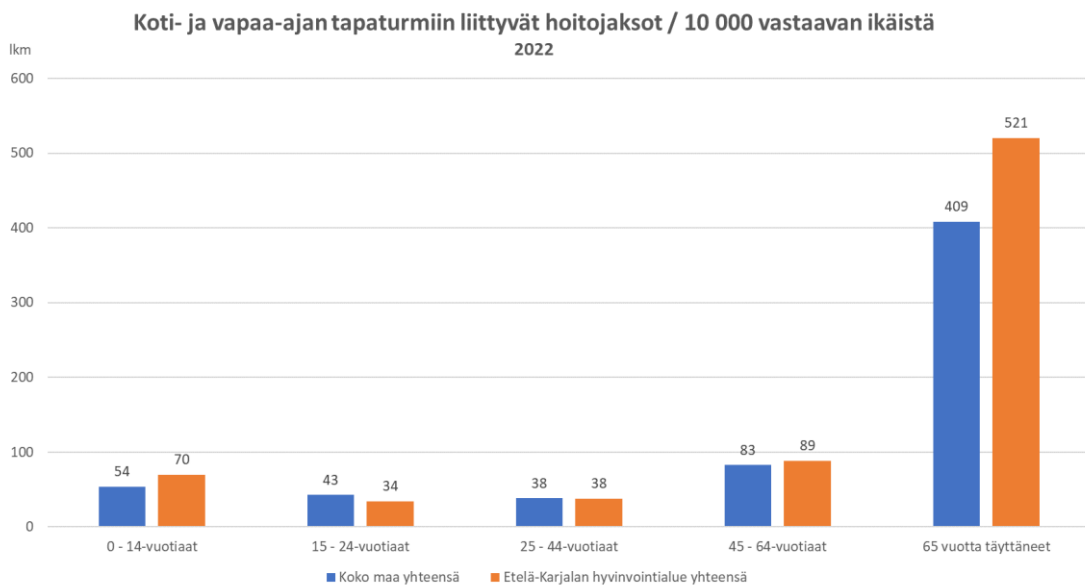
	Joulukuu 2022	Joulukuu 2023	Muutos	Muutos %
Työvoima	56 084	55 317	-767	-1.4 %
Työttömiä työnhakijoita	6 387	7 520	1 136	17.8 %
- osuus työvoimasta (työttömyysaste)	11.4 %	13.6 %		
Alle 25-vuotiaat työttömät työnhakijat	708	840	132	18.6 %
- osuus työttömistä työnhakijoista	11.1 %	11.2 %		
Yli 50-vuotiaat työttömät työnhakijat	2 719	2 966	247	9.1 %
- osuus työttömistä työnhakijoista	42.6 %	39.4 %		
Yli vuoden työttömänä olleet	1 406	1 693	287	20.4 %
- osuus työttömistä työnhakijoista	22.0 %	22.5 %		
Ulkomaalaiset työttömät työnhakijat	708	917	209	29.5 %
Avoimet työpaikat	860	548	-312	-36.3 %

2.3 Arjen turvallisuus

Suurin osa eteläkarjalaisista kokee päivittäisen elämänsä turvalliseksi. Vuonna 2022 päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi koki 63,4 % 20 vuotta täyttäneistä eteläkarjalaisista (koko maa 66,8 %). Iän myötä turvallisuuden tunne hieman heikkenee - 75 vuotta täyttäneistä elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi koki tasan puolet. Turvattomaksi elämänsä kokevien osuuksissa ei kuitenkaan ollut eroa ikäryhmien välillä: 5,2 % kaikista yli 20-vuotiaista eteläkarjalaisista koki päivittäisen elämänsä turvattomaksi. (THL 2024s)

2.3.1 Tapaturmat, onnettomuudet ja rikokset

Etelä-Karjalassa oli koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyviä hoitajaksoja vuonna 2022 hyvinvointialueiden välisessä vertailussa eniten: 193,4 hoitajaksoa / 10 000 asukasta, kun koko maan keskiarvo oli 137,8. Etenkin 0–14-vuotiaiden sekä yli 65-vuotiaiden ikäryhmissä Etelä-Karjalan luvut ovat koko maan keskiarvoa korkeammat (kuva 2). (THL 2024j)

Kuva 2. Koti- ja vapaa-ajantapaturmiin liittyvät hoitojaksot / 10 000 vastaavan ikäistä (THL 2024j).

Etelä-Karjalan tapaturmakuolleisuus on vaihdellut suuresti viimeisimpien vuosien aikana. Vuonna 2021 se oli selvästi koko maan lukua suurempi, mutta laski vuonna 2022 taas lähelle koko maan keskiarvoa (Etelä-Karjala 42,2 / 100 000 asukasta, koko maa 41,3 / 100 000 asukasta) Miesten tapaturmaiset kuolemat olivat Etelä-Karjalassa hieman koko maan keskiarvoa yleisempiä, naisten puolestaan hieman harvinaisempia. (THL 2024j)

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen potilaiden määrä on Etelä-Karjalassa laskenut pikkuhiljaa vuodesta 2019 lähtien, mutta oli vuonna 2022 edelleen huomattavasti koko maan keskiarvoa korkeampi. Etelä-Karjalassa potilaita oli 144,4 / 10 000 asukasta, kun koko maan keskiarvo oli 93,8. Kuntakohtaiset erot olivat Etelä-Karjalassa suuria. (THL 2024y) Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen potilaiden määrä on yksi hyvinvointialueen HYTE-kertoimeen vaikuttava indikaattori (ks. luku 6.2).

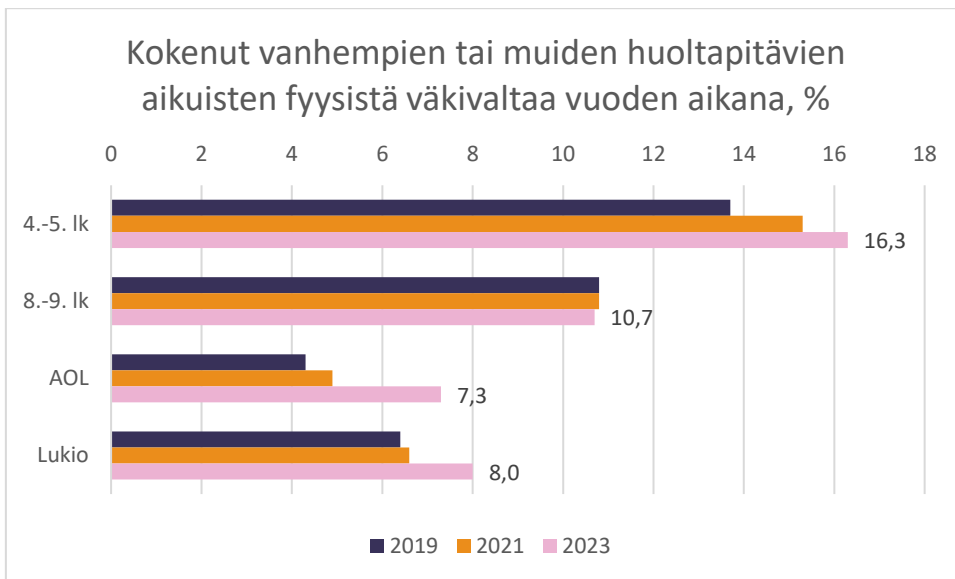
Vuonna 2023 Etelä-Karjalassa sattui 315 liikenneonnettomuutta. Se on hieman vähemmän kuin vuosina 2020–2022, jolloin liikenneonnettomuuksia sattui keskimäärin 377 vuodessa. Tilasto sisältää hätäkeskuksille ilmoitetut onnettomuudet ja tapahtumat, joihin pelastustoimi on osallistunut.

(Pelastustoimen PRONTO-järjestelmä) Tieliikenneonnettomuuksissa kuoli 6 henkilöä ja loukkaantui 58 (Tilastokeskus 2024a).

Sotkanet-indikaattoripankin tiedot poliisin tietoon tulleista rikoksista eivät ole vielä päivittyneet vuoden 2023 osalta. Vuoden 2022 tiedot löytyvät Sotkanet-indikaattoripankista.

2.3.2 Lähisuhdeväkivalta

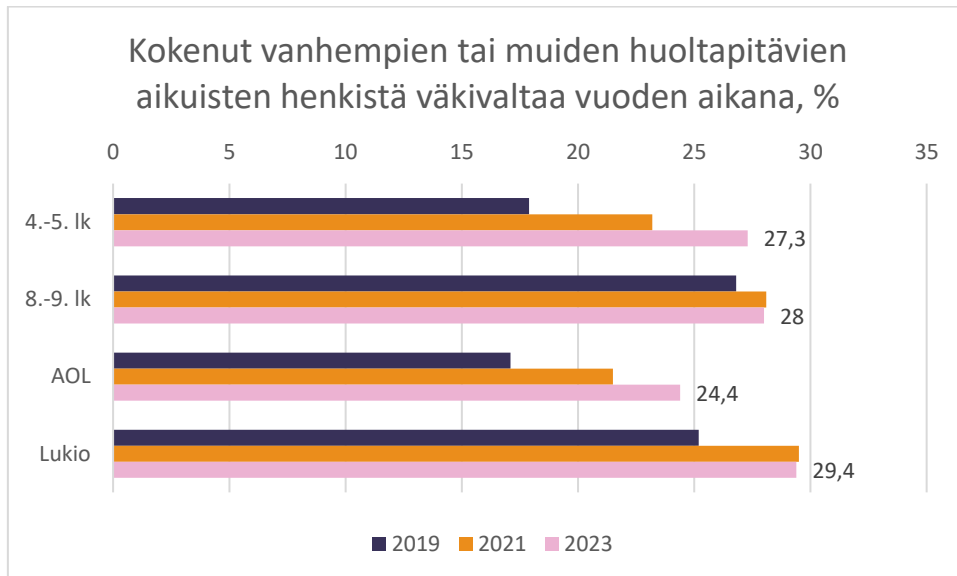
Vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn mukaan eteläkarjalaisten lasten ja nuorten vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten taholta kokema fyysinen väkivalta on lisääntynyt (kuva 3). Fyysisen väkivallan kokemukset ovat yleisimpiä 4.-5.-luokkalaisilla, joista reilu 16 % on ilmoittanut kokeneensa fyysistä väkivaltaa vanhempien tai muiden huoltajien taholta viimeisen vuoden aikana. (THL 2024i)

Kuva 3. Niiden eteläkarjalaisten lasten ja nuorten osuus, jotka ovat kokeneet vanhempien tai muiden huoltajien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana (THL 2024i)

Myös henkisen väkivallan kokemukset ovat lisääntyneet tai pysyneet samalla tasolla vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn tuloksiin verrattuna (kuva 4).

Vanhempien tai muiden huoltajien henkistä väkivaltaa on kertonut kokeneensa 24–29 % eteläkarjalaisista lapsista ja nuorista. (THL 2024i)

Kuva 4. Niiden eteläkarjalaisten lasten ja nuorten osuus, jotka ovat kokeneet vanhempien tai muiden huoltajien henkistä väkivaltaa vuoden aikana (THL 2024i)

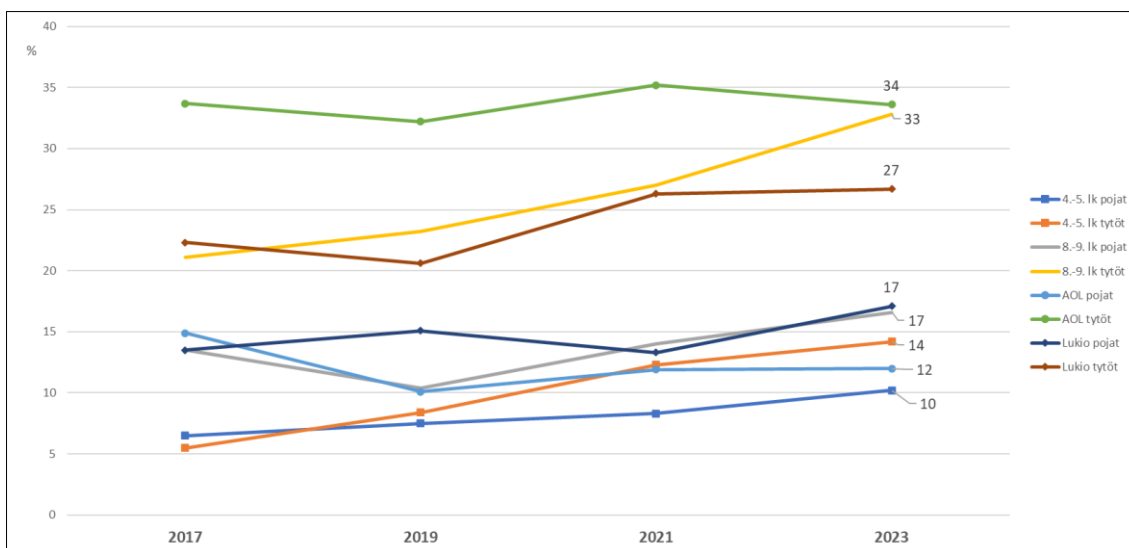
Terve Suomi -tutkimuksen mukaan fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa on kokenut Etelä-Karjalassa 6,9 % naisista ja 4,4 % miehistä. 20–64-vuotiaiden ikäryhmässä lähisuhdeväkivaltaa on kokenut 10,0 % naisista ja 5,3 % miehistä. 65 vuotta täyttäneistä 2,3 % on kertonut kokeneensa fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa. (THL 2024c)

Lähisuhdeväkivallasta on haastavaa saada luotettavaa tietoa, sillä sitä ei tilastoida systemaattisesti monessakaan palvelussa. Yksiköissä ja organisaatioissa, joissa lähisuhdeväkivalta kuuluu perustehtävään, tilastotietoa on saatavilla. Myös järjestötoimijoilla tilastointi ja raportointi kuuluu selkeämmin rakenteisiin. Väkivallan dokumentointi ja raportointi tulee saada myös sotepalveluissa toimivaksi käytännöksi, jolloin lähisuhdeväkivallan ilmeneminen saadaan näkyväksi. (Etelä-Karjalan lähisuhdeväkivaltaraportti 2023) Etelä-Karjalan lähisuhdeväkivaltaraportti vuodelta 2023 on luettavissa hyvinvointialueen verkkosivuilla.

3 Väestön hyvinvoinnin tila 2023

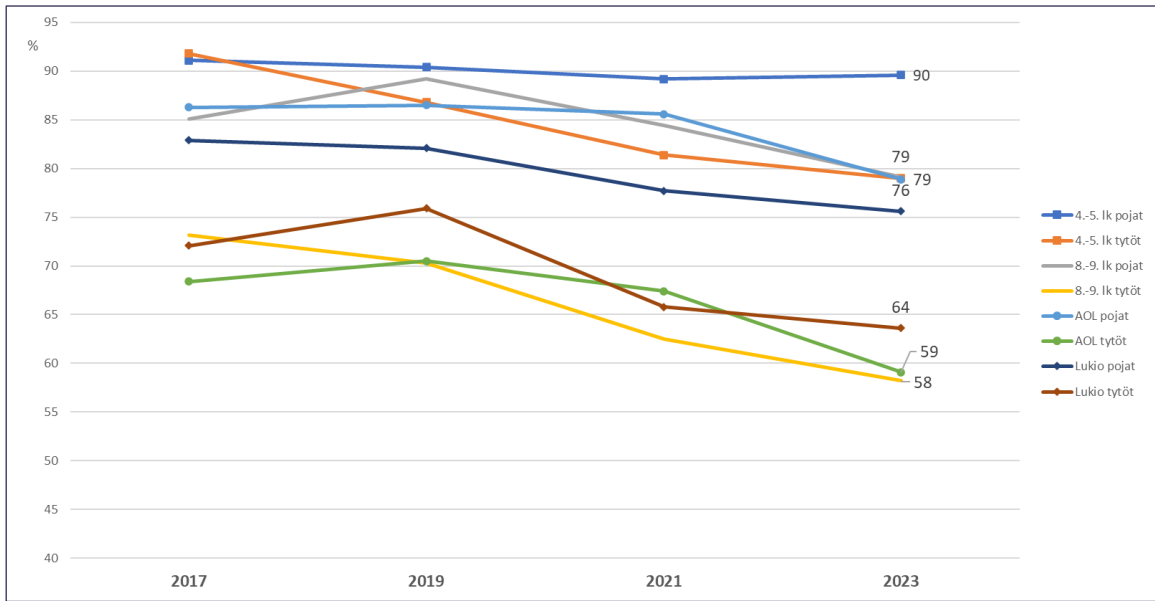
3.1 Lapset ja nuoret

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan valtaosa eteläkarjalaisista lapsista ja nuorista kokee terveydentilansa hyväksi. Terveydentilansa keskinertaiseksi tai heikoksi kokevien osuus on kuitenkin kasvanut kaikissa ikäryhmissä vuodesta 2017 lähtien. Tytöt kokevat terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi selvästi poikia useammin. (THL 2024q)(Kuva 5)

Kuva 5. Terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi kokeneiden lasten ja nuorten osuus Etelä-Karjalassa sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuosina 2017–2023, % (THL 2024q)

Pojat ovat tyttöjä selvästi useammin tyytyväisiä elämäänsä. Tyytyväisten osuus on kuitenkin laskenut edellisestä vuoden 2021 Kouluterveyskyselystä kaikissa ryhmissä 4.–5.-luokkalaisia poikia lukuun ottamatta. Tyytymättöimpiä elämäänsä ovat 8.–9.-luokkalaiset tytöt. (THL 2024n)(Kuva 6)

Kuva 6. Elämäänsä tyytyväisten lasten ja nuorten osuus Etelä-Karjalassa sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuosina 2017–2023, % (THL 2024n)

Tytöt kokevat koulu-uupumusta poikia useammin. Sukupuolten välinen ero on huomattava etenkin 8.-9.-luokkalaisilla ja lukiolaisilla. Toisaalta tytöt kokevat poikia useammin myös kouluinnostusta. Kouluinnostusta kokeneiden osuus on kuitenkin laskenut vuodesta 2021. Aiempaa useampi ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeleva nuori pitää koulunkäynnistä. (THL 2024n)

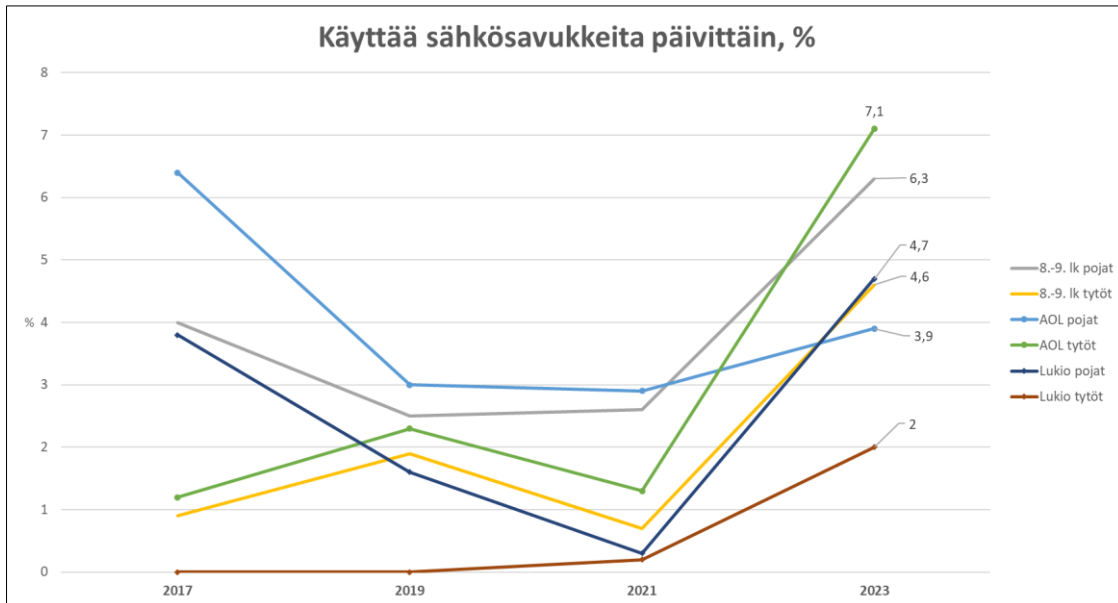
Kouluterveyskyselyn mukaan myös ahdistuneisuus ja yksinäisyys ovat tytöillä yleisempiä kuin pojilla. Kohtalaisesta tai vaikeasta ahdistuneisuudesta on kertonut 25–32 % tytöistä ja 5–7 % pojista, ja osuus on kasvanut etenkin yläkoulu- ja lukiolaistytöillä. Yksinäisyys on yleisintä ammattiin opiskelevilla tytöillä, joista 28 % tuntee itsensä usein yksinäiseksi. Tytöt kaikilla kouluasteilla myös kokevat poikia harvemmin kuuluvansa johonkin itselleen tärkeään ryhmään tai yhteisöön, ja heillä on poikia heikempi osallisuuden kokemus. Ammattiin opiskelevien keskuudessa erittäin heikkoa osallisuutta kokeneiden osuus on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 2021, ja oli 13 % vuonna 2023 (THL 2024n). Noin 60 % nuorista kokee olevansa tarpeellinen muille ihmisille ja vain hieman useampi kokee, että elämällä on tarkoitus (THL 2023b).

Vähintään viikoittain tapahtuvaa kiusaamista oli kokenut viime vuosia suurempi osuus kaikilla kouluasteilla. Iso osa lapsista ja nuorista on myös kokenut seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua, tytöt selvästi poikia useammin, mutta myös poikien kokema seksuaalinen häirintä on lisääntynyt. (THL 2024n)

Suurin osa lapsista ja nuorista harrastaa jotain vähintään kerran viikossa. Yleisintä harrastaminen on lukiolaisilla, joista lähes kaikki harrastavat jotain. 4.-5.-luokkaisilla pojilla harrastaminen on vähäisintä, mutta heistäkin 84 % harrastaa jotain vähintään kerran viikossa. Vähintään tunnin päivässä liikkuvien osuus on pojilla suurempi kuin tytöillä kaikilla kouluasteilla. Liikunnan määrä laskee iän myötä: 4.-5.-luokkalaisista 43 % on kertonut liikkuvansa vähintään tunnin päivässä, yläkoululaisista 27 % ja lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista noin 18 %. Noin 30 % nuorista kokee, että hänen asuinalueellaan järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille. (THL 2024q)

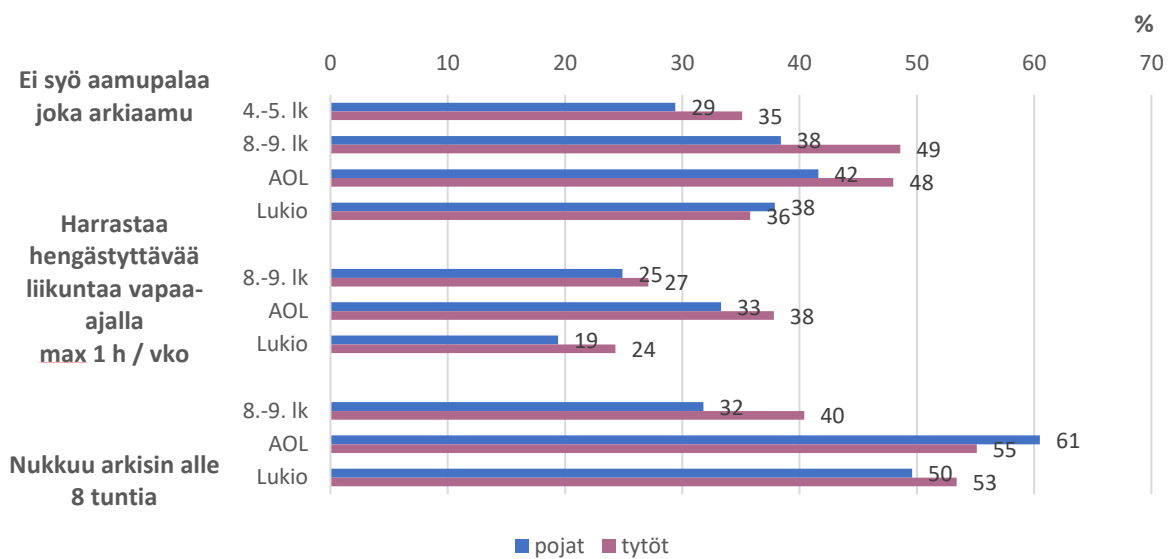
Raittiita nuoria on aiempaa enemmän, mutta alkoholin viikoittainen käyttö on kuitenkin lisääntynyt 8.-9. luokkalaisilla pojilla sekä lukiolaispojilla. Ammattiin opiskelevien alkoholin viikoittainen käyttö on laskenut vuodesta 2017 merkittävästi. Vastaavaa kehitystä on tapahtunut myös kannabiskokeilujen suhteen: kannabiskokeilut ovat vähentyneet ammattiin opiskelevilla, mutta lisääntyneet lukiolaispojilla sekä 8.-9. luokkalaisilla. Pojat myös harrastavat viikoittaista rahapelaamista aiempaa enemmän - etenkin ammattiin opiskelevat, joista 16 % on kertonut pelaavansa rahapelejä viikoittain. (THL 2024r)

Sähkö tupakointi (vape, vapettaminen) on lisääntynyt voimakkaasti nuorten keskuudessa viimeisen vuoden aikana (kuva 7). Syksyn 2023 kouluterveyskyselyn mukaan se on yleisintä ammattiin opiskelevien tyttöjen keskuudessa, joista noin 7 % käyttää sähkösavukkeita päivittäin. Pojista sähkö tupakointi on yleisintä 8.-9.-luokkalaisilla, joista noin 6 % on kertonut käyttävänsä sähkösavukkeita päivittäin. Myös 8.-9.-luokkalaisten poikien päivittäinen nuuskan käyttö on lisääntynyt. Ammattiin opiskelevien keskuudessa tupakointi ja nuuskaaminen puolestaan ovat vähentyneet huomattavasti. (THL 2024r)

Kuva 7. Päivittäin sähkösavuketta käyttävien osuus sukupuolen ja kouluasteen mukaan Etelä-Karjalassa vuosina 2017–2023 (THL 2024r).

Kouluterveyskyselyn mukaan ylipainoisten nuorten osuus on pysynyt suunnilleen samalla tasolla kuin vuonna 2021 tai jopa hieman pienentynyt, ainoastaan 8.–9.-luokkalaisten poikien ylipaino on lisääntynyt. 8.–9. luokan oppilaista ylipainoisia on 17 %, lukion 1.–2. vuoden opiskelijoista 16 % ja ammatillisten oppilaitosten 1.–2. vuoden opiskelijoista 22 %. (THL 2024q) Sen sijaan riski syömishäiriölle on kasvanut ja on jopa yleisempää kuin ylipaino, etenkin tytöillä: 8.–9.-luokkalaisista 22 %, lukiolaisista 19 % ja ammattiin opiskelevista 16 % on riskissä syömishäiriölle (THL 2024t). Kuvaan 8 on koottu nuorten elintapoihin liittyviä indikaattoreita.

Kuva 8. Lasten ja nuorten elintapoihin liittyviä indikaattoreita (THL 2024q).

Syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus Etelä-Karjalan 18–24-vuotiaista on laskenut viime vuosina koko maakunnan tasolla, mutta kuntakohtaiset erot ovat suuria (taulukko 4). Syrjäytymisriskissä oleviksi lasketaan ne nuoret, jotka eivät opiskele, työskentele tai ole varusmies- tai siviilipalveluksessa. (THL 2024u)

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden osuus on Etelä-Karjalassa koko maan pienin, 6,0 %. (THL 2024l)

Taulukko 4. Syrjäytymisriskissä olevat 18–24-vuotiaat vuosina 2020–2022 (THL 2024u)

Syrjäytymisriskissä olevat 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä	2020	2021	2022
Imatra	34,4	26,4	25,4
Lappeenranta	17,2	14,5	13,4
Lemi	20,3	18,4	21,1
Luumäki	23,9	14,9	15,1
Parikkala	22,1	22,3	16,8
Rautjärvi	37,5	28,4	26,2
Ruokolahti	29,8	19,1	13,4
Savitaipale	16,8	10,3	15,2
Taipalsaari	22,3	25,0	20,8
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	20,5	16,8	15,6
Koko maa	18,3	15,4	14,7

3.2 Työikäiset

Terve Suomi -tutkimuksen mukaan noin 49 % työikäisistä (20–64-vuotiaista) eteläkarjalaisista tuntee elämänlaatunsa hyväksi (koko maan keskiarvo 51 %). Sukupuolten välillä ei ole juuri eroa, mutta koulutustason mukaan tarkasteltuna ero on huomattava: korkeasti koulutetuista tuntee elämänlaatunsa hyväksi 59 %, kun taas matalasti koulutetuista osuus on 43 %. Psykkisesti merkittävästi kuormittuneita työikäisiä on Etelä-Karjalassa hieman koko maan keskiarvoa vähemmän (16,0 % vs 19,3 %). Naiset ovat miehiä useammin psyykkisesti kuormittuneita. (THL 2024x)

32 % työikäisistä eteläkarjalaisista kokee terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi. Noin 28 % työikäisistä myös uskoo, ettei jaksakaan työskennellä vanhuuseläkeikään saakka. Koulutustasolla on selvä yhteys niin koettuun terveyteen kuin työssä jaksamiseenkin: matalasti koulutetuista lähes 47 % kokee terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi, korkeasti koulutetuista 28 %. Vastaavasti matalasti koulutetuista lähes 37 % arvelee, ettei jaksakaan työskennellä eläkeikään saakka, kun korkeasti koulutetuista osuus on noin 17 %. (THL 2024x)

Vuonna 2023 nuorista, 18–24-vuotiaista työikäisistä mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa sai Etelä-Karjalassa 19,0 / 1000 vastaavan ikäistä. Määrä on pysynyt melko samana vuodesta 2020, ja on koko maan keskiarvoa (27,9) alhaisempi. Myös 25–64-vuotiaiden mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden eteläkarjalaisten määrä on pysynyt suunnilleen samalla tasolla viime vuodet ja noudattelee koko maan tasoa. Tästä ikäryhmästä mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa sai vuonna 2023 Etelä-Karjalassa 29,2 / 1000 vastaavan ikäistä (koko maa 32,3). (THL 2024p)

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt olivat yhdessä tuki- ja liikuntaelinten sairauksien kanssa yleisin syy jäädä työkyvyttömyyseläkkeelle vuonna 2023 (Eläketurvakeskus). Vuonna 2022 eteläkarjalaisista 18–34-vuotiaista mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä sai 1 %, mikä oli hieman vähemmän kuin vuonna 2021. Luku oli suunnilleen sama kuin koko maan tasolla eikä naisten ja miesten välillä ollut suurta eroa. Indikaattorin

laskennasta on rajattu pois elimelliset aivo-oireyhtymät (F00-F09) sekä älyllinen kehitysvammaisuus (F70-F79). Etelä-Karjalan hyvinvointialueen visiossa palvelustrategiakaudelle 2023–2025 tavoitteena on saada mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus laskettua alle 0,9 %. Kaikista Etelä-Karjalan 16–64-vuotiaista mielenterveysperusteisesti työkyvyttömyyseläkettä sai 3,4 %, mikä on koko maahan verrattuna 0,5 prosenttiyksikköä enemmän. (THL 2024o)

Terve Suomi -tutkimuksen mukaan eteläkarjalaisista työikäisistä lihavia (painoindeksi BMI \geq 30 kg / m²) on 24,3 %, mikä on suunnilleen samaa tasoa kuin koko maassa keskimäärin. Lihavuus on yleisempää matalasti koulutettujen keskuudessa. Työikäisistä 59 % liikkuu terveystieteiden suositukseen nähden liian vähän. Myös liikuntatottumuksilla on yhteys koulutustasoon: matalasti koulutetuista 66 % liikkuu terveystieteiden suositukseen nähden liian vähän, kun korkeasti koulutetuista liian vähän liikkuu 55 %. (THL 2024x)

Työikäisistä eteläkarjalaisista 36 % käyttää liikaa alkoholia, mikä on eniten koko maassa (koko maan keskiarvo 29 %). Miehistä alkoholia käyttää liikaa jopa 47 % ja osuus on kasvanut 8 prosenttiyksikköä vuodesta 2020. Myös miesten humalahakuinen juominen on lisääntynyt reilusti parissa vuodessa ja osuus noussut 16 %:sta 28 %:iin, kun taas koko maan tasolla sekä alkoholin liikakäyttö että humalahakuinen juominen ovat laskeneet hieman. (THL 2024x) Alkoholin käyttö näkyy myös Etelä-Karjalan alkoholisairastavuudessa, joka on toiseksi korkeinta Pohjois-Karjalan jälkeen. (THL 2023a)

Myös tupakka- tai nikotiinituotteita käytetään Etelä-Karjalassa maan keskiarvoa enemmän. Päivittäin tupakka- tai nikotiinituotteita käyttää miehistä 26 % ja naisista 12 % (koko maa 20 % ja 12 %). Päivittäin tupakoivien miesten osuus on kasvanut vuodesta 2020 noin neljä prosenttiyksikköä, kun taas koko maan tasolla tupakoivien määrä on hieman laskenut. (THL 2024x)

Rahapelejä pelataan Etelä-Karjalassa suunnilleen saman verran kuin koko maassa keskimäärin. Viimeisen vuoden aikana vähintään kerran rahapelejä on pelannut 28

% työkäisistä miehistä ja 12 % naisista. Rahapelaaminen on aiheuttanut ongelmia noin neljälle prosentille niitä pelanneista työkäisistä. (THL 2024x)

Noin 9 %:lla työkäisistä on erittäin heikko osallisuuden kokemus, miehillä hieman naisia useammin. Koko maassa erittäin heikko osallisuuden kokemus on keskimäärin noin 10 %:lla työkäisistä. Osallisuuden kokemus on keskeinen hyvinvoinnin tekijä ja sen on osoitettu olevan yhteydessä esimerkiksi terveyteen, toiminta- ja työkykyyn, mielenterveyteen ja elämänlaatuun. (THL 2024x)

3.3 Ikääntyneet

Valtaosa eli 94 % 75 vuotta täyttäneistä eteläkarjalaisista asuu kotona (koko maa 93 %). (THL 2024k) Turvattomaksi päivittäisen elämänsä kokee vain noin 5 % yli 75-vuotiaista ja yli puolet ikäryhmästä kokee elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi. (THL 2024g)

Terve Suomi -tutkimuksen mukaan noin 41 % yli 75-vuotiaista tuntee elämänlaatunsa hyväksi. Osuus on laskenut kahden vuoden takaisesta noin 8 prosenttiyksikköä. Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuudessa ei sen sijaan ole tapahtunut juuri muutosta – edelleen noin 13 % yli 75-vuotiaista tuntee itsensä yksinäiseksi. Erittäin heikko osallisuuden kokemus on noin 12 %:lla yli 75-vuotiaista (THL 2024g).

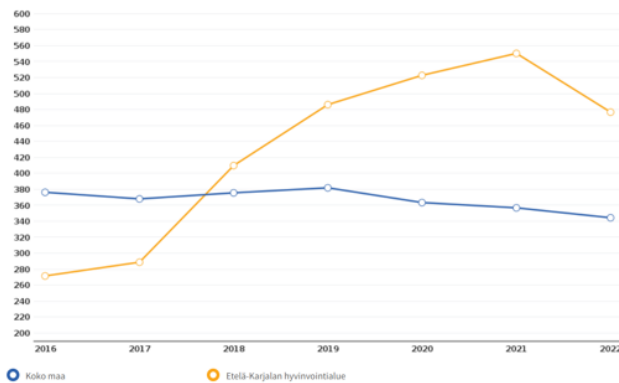
Noin puolet 65 vuotta täyttäneistä tuntee terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi. Iän myötä osuus kasvaa hieman ja 75 vuotta täyttäneistä 56 % tuntee terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi. Psykkisesti merkittävästi kuormittuneita on 9–10 % molemmista ikäryhmistä. (THL 2024g)

Vajaa 9 % yli 75-vuotiaista on kertonut joutuneensa tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahanpuutteen vuoksi. Luku on kasvanut vuodesta 2020 noin 3,5 prosenttiyksikköä ja on prosenttiyksikön koko maan keskiarvoa suurempi. Noin 10 % kokee, ettei saa riittävästi apua arkipäivän askareisiin. (THL 2024g)

Terve Suomi -tutkimukseen sisältyneen AUDIT-C-testin mukaan noin 30 % yli 65-vuotiaista eteläkarjalaisista käyttää liikaa alkoholia. 75 vuotta täyttäneiden kohdalla osuus on noin 16 %. Molemmissa ikäryhmissä liikaa käyttävien osuus on laskenut hieman kaksi vuotta aiemmasta tuloksesta ja on koko maan keskiarvoja (32 % ja 20 %) pienempi. (THL 2024g)

Yli 65-vuotiaiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitajaksojen määrä kasvoi Etelä-Karjalassa voimakkaasti vuosina 2016–2021 (kuva 9) ja vuonna 2021 hoitajaksoja oli eniten koko maassa (THL 2024h). Niin ikään reisiluun yläosan murtumien (lonkkamurtumien) määrä kasvoi 10 % vuodesta 2020 vuoteen 2021. Vuonna 2022 hoitajaksojen määrä kääntyi laskuun ensimmäistä kertaa vuoden 2016 jälkeen ja vuonna 2023 myös reisiluun yläosan murtumien määrä pieneni. Yli 65-vuotiaiden murtumat vähenivät noin 11 %. (Hokkanen 2024) Suotuisaan kehitykseen on vaikuttanut merkittävästi Ikäystävällinen Etelä-Karjala -hankkeen koordinoima kaatumisen ehkäisy työ, josta löytyy lisää tietoa kappaleesta 4.1.4.

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä (THL 2024)

Reisiluun yläosan murtumat kunnittain Etelä-Karjalassa 2020-2023 (Ekhva 2024)

	2020	2021	2022	2023
Imatra	82	77	94	84
Lpr	180	183	180	154
Lemi	2	8	7	9
Luumäki	16	13	12	16
Parikkala	15	25	21	17
Rautjärvi	9	9	8	13
Ruokolahti	12	19	18	14
Savitaipale	12	14	12	6
Taipalsaari	7	7	8	8
Muu kunta	7	6	12	12
Yhteensä	341	361	371	333

Kuva 9. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset sekä reisiluun yläosan murtumat Etelä-Karjalassa (Hokkanen /Ekhva 2024, THL 2024h)

4 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimet 2023

4.1 Terveelliset elintavat

Terveelliset elintavat auttavat pienentämään yleisimpien pitkäaikaissairauksien, kuten sydän- ja verisuonitautien riskiä sekä suurentavat terveen vanhenemisen todennäköisyyttä (Vuori 2015). THL:n julkaiseman kansallisen terveystiedon mukaan Etelä-Karjalassa sairastetaan sepelvaltimotautia ja aivoverisuonitauteja eniten koko maassa. Alkoholisairastavuus on toiseksi korkeinta Pohjois-Karjalan jälkeen. Tiedot perustuvat vuosien 2019–2021 rekisteritietoihin. (THL 2023a)

Yksi merkittävä elintapoihin liittyvä terveyshaaste on ylipaino. Terve Suomi - tutkimuksen mukaan Etelä-Karjalan työikäisestä 20–64-vuotiaasta väestöstä 24,3 % on lihavia (kehon painoindeksi BMI \geq 30), mikä on samaa tasoa kuin koko maan keskiarvo. Lihavuus on yhden prosenttiyksikön yleisempää naisilla kuin miehillä, ja noin 5 prosenttiyksikköä yleisempää matalasti kuin korkeasti koulutetuilla. (THL 2024x)

4.1.1 Elintapaohjaus

Etelä-Karjalassa on toiminut jo useamman vuoden ajan maakunnallinen elintapaohjauksen ja liikuntaneuvonnan verkosto. Verkoston koollekutsujana toimii hyvinvointialue ja sen jäsenenä on kuntien liikuntaneuvojat sekä järjestöjen edustajana Etelä-Karjalan Liikunta ja Urheilu ry. Verkostotapaamisten tavoitteena on tiivistää hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen toimintaa, toimia vastinparina sekä kehittää työtä yhdessä. Maakunnan alueella on otettu liikuntaneuvonnassa käyttöön yhteinen kirjaamisen pohja SBM-alustalla sekä yhtenäistetty kirjaamista hyvinvointialueen palveluissa, jotta tilastotietoa saadaan helpommin esiin. Tilastoinnin mukaan vuoden 2023 aikana hyvinvointialueen terveystietopalvelujen henkilöstö ohjasi 174 asiakasta kuntien liikuntapalveluihin. (Piirainen 2024)

Hyvinvointialueella työskenteli vuonna 2023 kaksi hyvinvointivalmentajaa, jotka tarjosivat elintapaohjausta koko maakunnan alueella. Elintapaohjausta tarjottiin lähi- ja etävastaanottona sekä Omaolon viestipalvelussa. Omaolossa terveystarkastuksen kävi tekemässä 354 kuntalaista ja heistä hyvinvointivalmentajan työjonolle ohjautui 45, joista 22 asiakasta varasi etävastaanottoajan. Suurin osa asiakkaista ohjautui hyvinvointivalmentajan vastaanotolle terveys- ja hyvinvointiasemien henkilöstön ohjaamana ravitsemuksen ohjaukseen. Hyvinvointivalmentajilla oli vuonna 2023 yhteensä 491 asiakasta, joista 70 % oli naisia. Suurin ikäryhmä oli 50–74-vuotiaat. Elintapaohjauksen aikana asiakkaiden elintavat kohenivat, esimerkiksi unen määrä kasvoi ja nikotiinituotteiden käyttö väheni tai loppui kokonaan. Muutosten positiiviset vaikutukset näkyivät muun muassa asiakkaiden verenpaineen alenemisena. (Piirainen 2024)

Erilaisissa ryhmätilaisuuksissa tavoitettiin noin 263 asiakasta. Ryhmätilaisuuksia toteutettiin mm. maahanmuuttajille, äideille, ikäihmisille ja työttömille. Verkkopuntari-painonhallintaryhmä toteutettiin hyvinvointialueen henkilöstölle ja siihen ilmoitautui 35 työntekijää. ELO-elämäntaparyhmä, joka toteutettiin lähiryhmänä, tavoitti 5 osallistujaa. (Piirainen 2024)

Jokaisella hyvinvointiasemalla ja keskussairaalassa järjestettiin hyvinvointialueen henkilöstölle tarkoitettu hyvinvointitapahtuma, johon sisältyi hyvinvointiluentoja ja kehonkoostumusmittauksia. Tapahtumiin osallistui 611 työntekijää. Yhteistyötä hyvinvointialueen HR:n sekä HUS:n kanssa tiivistettiin henkilökunnan työhyvinvoinnin vahvistamiseksi. (Piirainen 2024)

Elintapaohjauksen ryhmätoiminnan kehittäminen aloitettiin Suomen kestävän kasvun (RRP) ohjelmassa Happee2- hankkeessa. Hankkeessa kaksi hyvinvointivalmentajaa toteutti ryhmämuotoista elintapaohjausta osatyökykyisille heidän omassa ympäristössään. Vuonna 2023 toteutettiin yhdeksän ryhmää, joissa tavoitettiin yhteensä 57 asiakasta. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärä oli kaiken kaikkiaan 830, joten ryhmätoiminnassa heistä tavoitettiin noin 6 %. Asiakkaiden elintavoissa tapahtui merkittäviä muutoksia, mm. liikkumisen määrä kasvoi 16 %, vyötärön ympäryksen keskiarvo pieneni 14 % ja

alkoholin käyttö väheni. Asiakkaat arvioivat saaneensa uutta tietoa elintavoista sekä suurin osa (77 %) saavutti itselleen asettamansa tavoitteet. (Piirainen 2024)

Kaikille Etelä-Karjalan 55- ja 64-vuotiaille lähetettiin digiviesti, jossa muistutettiin elintapojen merkityksestä oman hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, sekä kerrottiin, millaisia palveluja hyvinvointialue tarjoaa elintapojen kohentamisen tueksi. (Piirainen 2024)

4.1.2 Ravitseminen

Etelä-Karjalan maakunnallisen ravitsemustyöryhmän kokoonpano päivitettiin hyvinvointialueen organisaatiota vastaavaksi alkuvuodesta 2023. Työryhmässä on mukana hyvinvointialueen lisäksi edustajia kunnista ja järjestöistä sekä Saimaan Tukipalveluista, joka tuottaa laajasti ateriapalveluita Etelä-Karjalan hyvinvointialueella ja kunnissa. Työryhmän tarkoituksena on ravitsemusterveyden edistäminen ja yhteistyön vahvistaminen eri toimijoiden välillä, ja se kokoontui neljä kertaa vuoden 2023 aikana. Työryhmä on asettanut tavoitteikseen vahvistaa terveyttä edistäviä ja kestäviä ruokatottumuksia sekä tasapainoista ruoka- ja kehosuhdetta, lisätä ammattilaisten osaamista ikääntyneiden ravitsemuksesta sekä kehittää (ikäntyneiden) ravitsemustilan seuranta. (Lehmusaho 2024)

Yhteistyötä ja yhteisiä käytäntöjä sairaalan osastojen ja ruokapalvelujen (SaTu) välillä on vahvistettu ravitsemusterapeuttien tuella, jotta tilattu ruoka vastaa Ravitsemushoitosuosituksen ruokavalioita ja laadullisia tavoitteita. Sairaalan yksiköiden osastotunneilla on käsitelty ravitsemusteemoja, ja perusterveydenhuollon avovastaanotoille ja terveydenhoitajille on pidetty ravitsemuksen ajankohtaiskatsaukset. (Lehmusaho 2024)

Ikääntyneiden parissa työskentelevien ammattilaisten ravitsemusosaamista vahvistettiin henkilöstön koulutuksilla. Toimintakyky- ja hoivapalveluissa toimii ravitsemusvastaavien verkosto, jonka yhdyshenkilöille on järjestetty 3-4 kertaa vuodessa kokous- ja koulutustilaisuuksia. Tilaisuuksien pääpaino on ollut Vireyttä

seniorivuosiin –verkkokoulutuskokonaisuuteen innostamisessa ja uuden ravitsemushoitosuosituksen tunnetuksi tekemisessä. (Lehmusaho 2024)

Ruokakasvatuksen vahvistamista on jatkettu Etelä-Karjalan kunnissa sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen osalta. Yhtenä ravitsemustyöryhmän tavoitteena on ollut levittää Nykytila.fi-työkalun käyttöä alueen kaikkiin kuntiin. Vuonna 2023 Etelä-Karjalan kunnista Lappeenranta, Luumäki ja Ruokolahti ovat toteuttaneet Nykytila-arviointeja. Nykytila.fi on maksuton työkalu ruokailun ja ruokakasvatuksen arviointiin, seurantaan ja näkyväksi tekemiseen niin yksikkö- kuin kuntatasolla. Vuoden 2023 lopulla on koottu ns. ravitsemusvastaavien verkostoa kuntien sivistystoimen edustajista. Lähes kaikki kunnat ovat nimenneet ravitsemusyhdyshenkilöt (Lehmusaho 2024)

Ruokakasvatuksen vahvistamiseen tähtäävän KOKOAVA-hankkeen jatkona on vuoden 2023 lopussa alkanut Tervettä kasvua –hanke (STM, Terveyden edistämisen määräraha), jonka tavoitteena on kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön vahvistaminen lasten ja nuorten ruokakasvatuksen ja ravitsemusterveyden edistämiseksi. Etelä-Karjalan hyvinvointialue tekee hankkeen kanssa yhteistyötä. Alueella on v. 2023 vaikuttanut myös Gerontologisen ravitsemus ry:n (Gery) Voimaa ruuasta –hanke. Hankkeen ravitsemusasiantuntija alusti useissa paikallisissa tilaisuuksissa ja webinaareissa, jotka oli kohdennettu kotona asuville ikääntyneille. Myös Gery:n tuottamaa ravitsemusmateriaalia on voitu hyödyntää maksutta. (Lehmusaho 2024)

Etelä-Karjalan asukkaiden näkemyksiä terveellisestä syömisestä selvitettiin syksyllä 2023 Polis-kyselyn avulla. Kyselyllä haluttiin selvittää, mikä tukee terveellistä syömistä ja miten ravitsemukseen liittyvää elintapaohjausta voitaisiin kehittää. Kysely oli osa Asukasosallistuminen Etelä-Karjalan hyvinvointialueella - hanketta, jossa kokeillaan eri kohderyhmille soveltuvia uusia asukasosallistumisen menetelmiä ja etsitään hyvinvointialueelle sopivia asukkaiden osallistumisen tapoja vuosittaiseen hyvinvoinnin tilan arviointiin. Lisää tietoa Polis-kyselyistä löytyy hyvinvointialueen verkkosivuilta. (Ekhva 2024a)

4.1.3 Ehkäisevä päihdetyö

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimissä työskentelee kaksi ehkäisevän päihdetyön asiantuntijaa ja kaikissa alueen kunnissa on nimetty ehkäisevän päihdetyön kuntayhdyshenkilöt.

Kaikki Etelä-Karjalan kunnat toteuttavat Pakka-toimintamallia, joka on paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty menetelmä. Pakka-mallissa tavoitteena on rajoittaa ikärajavaltavien tuotteiden eli alkoholin, tupakan ja rahapelien saatavuutta sekä ehkäistä alaikäisille myyntiä ja päihtyneille anniskelua. (THL 2023c) Pakka-tarjontatyöryhmän toimena toteutettiin helmikuussa 2023 päihdetilannekysely, jonka tulokset kertovat siitä, miten päihdeilmiöt näyttäytyvät kuntalaisille. Kyselyyn vastasi 1632 eteläkarjalaista, joista 520 oli alle 18-vuotiaita. Kysely on toteutettu aiemmin vuosina 2018 ja 2021, ja sen tuloksista on laadittu oma raporttinsa, joka löytyy hyvinvointialueen verkkosivuilta. (Ahtiainen ja Peippo 2024, Ekhva 2024c) Päihdetilannekyselyn lisäksi selvitettiin Polis-kyselyllä, miten eteläkarjalaiset aikuiset näkevät oman roolinsa ehkäisevässä päihdetyössä (Ekhva 2024a).

Vapettaminen eli sähkötupakointi nousi merkittäväksi ilmiöksi nuorten keskuudessa koko Etelä-Karjalan alueella kuten myös valtakunnallisesti. EPT-tiimi tuotti nuorten parissa toimivien aikuisten käyttöön vapettamiseen liittyvää viestinnällistä materiaalia sekä vieraili usean kunnan koulujen vanhempainilloissa puhumassa vapettamisesta vanhemmille. Lisäksi EPT-tiimi toteutti yhteistyössä hyvinvointialueen asiantuntijoiden ja viestinnän kanssa kesäkuussa avoimen keskustelutilaisuuden verkon välityksellä. (Ahtiainen ja Peippo 2024)

Vapettaminen oli aiheena myös nuorten digiraatikeskustelussa, joka toteutettiin osana Asukasosallistuminen Etelä-Karjalan hyvinvointialueella -hanketta loppuvuodesta 2023. Keskustelun tarkoituksena oli selvittää 13–20-vuotiaiden nuorten näkemyksiä vapettamisesta ilmiönä ja saada tietoa ehkäisevän päihdetyön tueksi. Digiraati-alusta on Oikeusministeriön ylläpitämä keskustelualusta, jolla rekisteröityneet käyttäjät voivat keskustella valitusta aiheesta anonymisti, ja keskustelun tiivistelmä löytyy liitteestä 3. (Ekhva 2024a)

Ehkäisevän päihdetyön tiimi vie eteenpäin Etelä-Karjalan hyvinvointialueen sisäistä Meillä otetaan päihteet puheeksi -mallia. Tavoitteena on että, kaikilta Etelä-Karjalan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon vastaanotoilla asioivilta asiakkailta kysytään päihteiden käytöstä ainakin kerran vuodessa ja myös silloin kun asiakkaalla on sellaisia oireita ja ongelmia tai huolia, joiden taustalla voisi olla päihteiden käyttö. Toimintamalli aloitetaan alkoholin käytön puheeksi otolla, ja jatkossa toimintamallia laajennetaan kattamaan myös huumausaineiden, nikotiini tuotteiden ja rahapelaamisen puheeksi otto. Ammattilaisten puheeksi ottoa vahvistettiin toukokuussa koko henkilöstölle suunnatuissa kolmessa tietoiskussa, jotka järjestettiin yhteistyössä Tulevaisuuden sotekeskus -hankkeen kehittäjien kanssa. Puheeksi oton kirjaamista ja henkilöstön koulutusten suunnittelua työstettiin taustalla. (Ahtiainen ja Peippo 2024)

4.1.4 Kaatumisen ehkäisy

Ikäystävällinen Etelä-Karjala- hankkeen koordinoimaa alueellista kaatumisen ehkäisyn yhteistä työtä jatkettiin edelleen vuoden 2023 aikana. Etelä-Karjala on pitänyt kärkipaikkaa 65 vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvissä hoitajaksoissa, mutta vuonna 2023 hoitajaksojen määrä kääntyi laskuun ensimmäistä kertaa vuoden 2018 jälkeen. (Hokkanen 2024)

Kaatumisen ehkäisyn yhteisellä työllä voidaan todeta olevan merkittävää vaikutusta, sillä eteläkarjalaisten reisiluun yläosan murtumat (= lonkkamurtumat) vähenivät 11 % vuonna 2023 edellisvuoteen verrattuna. Lukumäärällisesti tämä tarkoittaa 38 lonkkamurtumaa vähemmän kuin vuonna 2022. Suurin osa lonkkamurtumista tapahtuu yli 65-vuotiaille. Vuonna 2023 lonkkamurtumien ensimmäisen vuoden välittömät kustannukset olivat 9,8 miljoonaa euroa. Kotona asuneista yli 75-vuotiaista lonkkamurtuman saaneista 9 % päätyi vuoden sisällä murtumasta hyvinvointialueen ympärivuorokautiseen hoitoon, mikä lisää myös osaltaan kustannuksia. (Hokkanen 2024)

Ikäystävällinen Etelä-Karjala -hankkeessa rakennettu Etelä-Karjalan kaatumisen ehkäisyn toimintamalli voitti TerveSos23 -yleisöäänestyksen palkinnon sekä vuoden 2023 Sosiaali- ja terveysalan turvallisuuspalkinnon. Etelä-Karjalan kaatumisen ehkäisyn toimintamallia on esitelty kansallisesti THL:n ja eri hyvinvointialueiden koulutuksissa ja webinaareissa sekä hankekumppani Ikäinstituutin toimijoiden taholta myös kansainvälisessä terveystuotteen kehittäjien HEPA-Europe-konferenssissa Belgiassa syyskuussa 2023. (Hokkanen 2024)

Lähes kaikissa Etelä-Karjalan kunnissa järjestettiin vuonna 2023 Pysytään pystyssä -liikuntaryhmiä kaatumisriskissä oleville ikääntyneille. Toimintamalli kehitettiin Ikäystävällinen Etelä-Karjala- hankkeessa ja Ikäinstituutti levittää sitä Voimaa vanhuuteen -ohjelmatyön avulla myös muille hyvinvointialueille. Kaatumisen ehkäisyn yhteisessä työssä mukana ovat maakunnallinen ikäverkosto, Ikäinstituutti, hyvinvointialueen eri toimijat, alueen kunnat, järjestöt, seurakunnat, oppilaitokset, vanhus- ja vammaisneuvostot sekä eteläkarjalaiset asukkaat. (Hokkanen 2024)

65 vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitajaksojen määrä vaikuttaa kuntien HYTE-kertoimeen, jonka perusteella kunnille jaettiin valtionavustusta ensimmäisen kerran vuonna 2023. Lonkkamurtumien määrä puolestaan vaikuttaa vuonna 2026 käyttöön otettavaan hyvinvointialueiden HYTE-kertoimeen ja sen perusteella jaettavaan rahoitukseen. Lisätietoa sekä kuntien että hyvinvointialueen HYTE-kertoimesta löytyy kappaleesta 7.2 sekä THL:n verkkosivuilta. (THL 2024d, e)

4.2 Mielen hyvinvointi

Etelä-Karjalassa tehtiin vuonna 2023 paljon erilaisia toimia asukkaiden mielen hyvinvoinnin edistämiseksi. Taulukkoon 5 on koottu kuntien esiin nostamia lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin liittyviä toimenpiteitä, onnistumisia ja haasteita. Lisää tietoa löytyy kuntien omista hyvinvointikertomuksista.

Taulukko 5. Etelä-Karjalan kuntien lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyviä onnistumisia ja haasteita vuonna 2023.

KUNTA	ONNISTUMISET	HAASTEET
Imatra	<ul style="list-style-type: none"> Hyvä päivä -elintapaohjaus-keskusteluun osallistunut paljon perheitä Harrastamisen Suomen malli Lapsiystävällinen kunta - toimenpideohjelmaa toteutettu tavoitteellisesti Lasten oikeuksien viikko toteutettiin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa Turvallisuuden tunne Imatralla parantunut; Walkers-toiminta vakiinnutettiin osaksi kaupungin nuorten palveluita Psyykkari- toiminta vakiintui ja osittain toimii kaikilla koulukeskuksilla Tuen vahvistamisen suunnitelma toteutunut suunnitelmallisesti koulukeskuksilla Hyvinvointikysely 1.-9.-luokan oppilaille täydentämään kouluterveyskyselyä. Kyselyn painopisteenä elintavat, turvallinen ympäristö, turvallinen aikuinen ja koulussa viihtyminen. 	<ul style="list-style-type: none"> Maailmanpoliittisen levottomuuden vaikutus lasten ja perheiden hyvinvoinnin tilaan (työttömyys, toimeentulon haasteet jne.) Vanhemmuuden haasteet ja niiden vaikutus perheiden hyvinvointiin Kiusaamisen kohteeksi joutuu viikoittain noin joka 10. oppilas Poikien haasteena päihteet (tupakka, alkoholi, kannabis) Sähkö tupakoinnin yleistyminen Tyttöjen kasvanut ahdistuneisuus, masennus ja liian vähäinen yöuni.
Lappeenranta	<ul style="list-style-type: none"> Tunne- ja vuorovaikutustoimintamallit otettu käyttöön opetussuunnitelmaan (mm. kaverisuhteiden tukeminen) Kaverisuhteiden tukeminen mm. yhteisöllisessä nuorisotyössä kirjattu toiminnan tavoitteeksi ja kehitetty mittari tuloksellisuuden arvioimiseksi Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyn toimintamalli peruskouluissa Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmätoiminta (nuorisovaltuusto ja lasten parlamentti) Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat kouluihin ja nuorisotoimeen päivitetty: nuorten osallistaminen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen Yksinäisyyden kokemus vähentynyt, harrastaminen lisääntynyt, osallisuus ja kokemus koulu yhteisöön kuulumisesta parantunut. 	<ul style="list-style-type: none"> Lapset: Koettu terveydentila heikentynyt, koulu-uupumus lisääntynyt ja kiusaaminen lisääntynyt Nuoret: ei läheisiä ystäviä, ahdistuneisuus lisääntynyt, kiusaaminen lisääntynyt
Lemi	<ul style="list-style-type: none"> Varhaiskasvatuksessa painotus tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetteluun Varhaiskasvatuksen hankkeet (esim. kolmiportaisen tuen kehittäminen) 	<ul style="list-style-type: none"> vanhempien osallistaminen lasten liikuntajärjestöjen vapaaehtoisten vähyys nuorten mielenterveyshaasteet kasvussa väkivalta kasvussa

KUNTA	ONNISTUMISET	HAASTEET
	<ul style="list-style-type: none"> • Varhaiskasvatuksen asiakastyytyväisyys • Koulunuorisotyöntekijän tuki koulupäivän aikana • NFG-toiminta aloitettu (Non Fighting Generation) www.nfg.fi • Nuorten kuunteleminen ja keskusteluavun tarjoaminen mielekästä tekemistä nuortetilalla 	<ul style="list-style-type: none"> • päihteet
Luumäki	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinvointitiimin perustaminen vaikuttanut positiivisesti kaikkiin ikäryhmiin • yhteistyö eri toimijoiden välillä toimii (kunta, yhdistykset) • esi- ja alkuopetuksen yhteistyö vakiintunut, mukana koulukuraattori • tunnetaitokasvatus varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja alakoulussa • Nuorisotila Jemman remontilla lisää tilaa, kävijämäärä kasvanut • Lyhty-ryhmän työskentely ja siitä seuranneet toimenpiteet ja vierailut tunnetaitoihin panostaminen myös yläkoulussa • harrastamisen Suomen malli 	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuus vasta muodostumassa. Yhteistyötä tehdään, mutta syventämiseen ja yhteisen punaisen langan löytämiseen tulee panostaa. • varhaiskasvatusta tarvitsevien lasten epätasainen jakautuminen kahden päiväkodin välillä • esiopetustilajärjestelyt Taavetin koulukeskuksella • nuorison tarve kohdata aikuisia valtava, työntekijöiden jaksaminen • nuorten työttömänä olevien tavoittaminen kunnan toimintoihin vaikeaa • Kouluterveyskyselyssä nousi uudelleen esiin mm. kouluruoan väliin jättäminen ja suun hygieniä.
Parikkala	<ul style="list-style-type: none"> • Harrastamisen Suomen mallin hanke ja siihen työllistetty koordinaattori • Harrastamisen Suomen mallin kerhot käynnistyivät syksyllä 2023 • uusi koulurakennus otettu käyttöön syksyllä 2023 • lukion 1. luokan aloitti 31 oppilasta • koko perheen Parikkala- viikko, jonka avasi kaksipäiväinen Asema Open Air-musiikkifestivaali 	
Rautjärvi	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteisölähtöisen kotoutumisen hanke: avoin kohtaamispaikkatoiminta sekä kotivanhemmille Jutellaan suomeksi -kerho • nuorten ajanvietto- / grillipaikka avattiin keskustaan • Ystäväperhe-toiminta ulkomaalaisille lukiolaisille • aamupuurot koululla • ehkäisevän päihdetyön rastirata yläkoululaisille 	<ul style="list-style-type: none"> • Unicef lapsiystävällinen kunta -selvityksen lykkääntyminen • nuorten päihteiden käyttö
Ruokolahti	<ul style="list-style-type: none"> • Unicef-lapsiystävällinen kunta -ohjelmaan pääseminen • Suomen maukkain kouluruoka • Päätös maksuttomasta varhaiskasvatuksesta • Kansainväliset nuorisovaihdot 	<ul style="list-style-type: none"> • VAPE-ilmiö • Tuen tarpeisten lasten määrän kasvu • Vanhemmuuden ja perheiden haasteet heijastuvat varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen • ilkkivalta

KUNTA	ONNISTUMISET	HAASTEET
	<ul style="list-style-type: none"> • Koulutsemppari (hankerahoitus) • Kuntakuvataiteilijayhteistyö (nuorisotilan muraali) 	<ul style="list-style-type: none"> • nuorisopalveluiden järjestäminen
Savitaipale	<ul style="list-style-type: none"> • Joustava koulupäivä • Koulukeskuksen hyvä ilmapiiri ja yhteisöllisyys • Kansalaisopiston taideopiskelijoiden määrän kasvu • kulttuuriharrastusten määrä nuorilla • oppimisen tuki 	<ul style="list-style-type: none"> • Lasten ja nuorten keskittymisen, toiminnanohjauksen ja mielenterveyden haasteet • Ahdistusoireilun kasvu • koettu elämänlaatu • perheiden haasteiden kasvu
Taipalsaari	<ul style="list-style-type: none"> • aamupalatarjoilu yläkoululla joka arkiamu • mahdollisuudet liikkua koulupäivänaikana ovat parantuneet • kännyköiden käyttö koulupäivän aikana on vähentynyt 	<ul style="list-style-type: none"> • paljon sijaisia varhaiskasvatuksessa, vaikuttaa negatiivisesti tavoitteiden saavuttamiseen • vähän liikkuvien lasten ja nuorten määrän lisääntyminen • kiusaamisen lisääntyminen • nuorten aktivointi vapaa-ajan toimintoihin

Nuorten näkemyksiä ja kokemuksia mielen hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä palveluista kartoitettiin vuonna 2023 kahdella eri menetelmällä osana Asukasosallistuminen Etelä-Karjalan hyvinvointialueella -hanketta. Toukokuussa 2023 toteutettiin Nuorten Digiraati -keskustelu, jossa 12 eteläkarjalaista nuorta kertoi näkemyksiään mielen hyvinvointiin liittyvistä asioista. Nuoret kertoivat, että heidän mielen hyvinvointiaan tukee muun muassa juttelu kavereiden ja vanhempien kanssa, mutta kaikilla keskusteluun osallistuneilla ei kuitenkaan ollut sellaista läheistä ihmistä, jonka puoleen voisi kääntyä huolineen. Keskustelussa nousi myös esiin, että omista asioista ei aina haluttu kertoa koulussa työskenteleville aikuisille, koska tietojen pelättiin leviävän eteenpäin esimerkiksi vanhemmille. Nuorten mielestä tietoa mielen hyvinvointiin liittyvistä palveluista pitäisi saada enemmän. Mielen hyvinvointiin liittyvän digiraatikeskustelun kooste löytyy liitteestä 2.

Digiraadissa esiin nousseiden aiheiden käsittelyä jatkettiin nuorten kanssa loppuvuodesta 2023 toteutetussa Polis-kyselyssä. Polis-verkkoalusta on uudenlainen kyselyalusta, jossa osallistujat ottavat kantaa annettuihin väitteisiin ja voivat myös lisätä omia väitteitään muiden vastattavaksi. Kyselyyn vastasi 364 nuorta ja heidän vastauksissaan toistuivat pitkälti samat asiat kuin digiraadissa. Vaikka valtaosalla kyselyyn vastanneista nuorista (75 %) on elämässään luotettava

aikuinen, jolle he voivat puhua itselleen tärkeistä asioista, nousi esiin kuitenkin ryhmä nuoria, jolta luotettava aikuinen puuttuu. Nämä nuoret myös kertovat muita harvemmin huolistaan ystävilleen. Hieman alle puolet kaikista vastaajista kertoi pystyvänsä puhumaan vanhempiansa kanssa lähes kaikista asioistaan. Myös luottamus ammattilaisten vaitioloon vaihtelee: ne nuoret, joilla ei ole luotettavaa aikuista elämässään myös luottavat vähiten siihen, että ammattilaiset eivät kerro asioita eteenpäin heidän tietämättään. He eivät myöskään uskalla kertoa mieltään painavista asioista, koska pelkäävät mitä siitä voisi seurata heille itselleen tai heidän perheelleen. Kaiken kaikkiaan kyselyn vastaajien mielestä koulussa tulisi puhua enemmän mielen hyvinvoinnista ja kertoa, keneen voi ottaa yhteyttä, jos haluaa jutella mieltä painavista asioista. Nuoret kaipaavat lisää tietoa myös siitä, miten he voivat itse vaikuttaa omaan oloonsa, sekä tarjolla olevista palveluista.

Digiraadin ja Polis-kyselyn tuloksia on esitelty muun muassa hyvinvointialueen perhepalvelujen esihenkilöille ja Etelä-Karjalan kuntien hyte-koordinaattoreille.

Myös työikäisten eteläkarjalaisten näkemyksiä mielen hyvinvoinnista kartoitettiin loppuvuodesta 2023 Polis-kyselyllä, ja siihen vastasi 573 eteläkarjalaista. Tässä kyselyssä 58 % vastaajista koki olevansa ylikuormittunut. Kuormitusta ja stressiä aiheuttivat eniten työ, perheeseen liittyvät asiat ja taloudellinen tilanne. Mielen hyvinvointia puolestaan tukevat yhdessäolo perheen kanssa, läheiset ihmissuhteet, luonto ja onnistumisen tunteet työssä. 63 % vastaajista kertoi tietävänsä, kuinka voi omalla kohdallaan ehkäistä haitallisen stressin kehittymistä. Noin puolet koki elintapojensa tukevan omaa hyvinvointiaan. Vastaajista 39 % ei uskonut olevansa työkykyinen eläkeikään saakka, mikä on noin 10 prosenttiyksikköä enemmän kuin Terve Suomi -tutkimuksessa saatu tulos. (Ekhva 2024a).

4.2.1 SerkKu-auto

Lappeenrannan seurakuntien liikkuvan sosiaalityön koordinoima SerkKu-auto oli liikenteessä 116 päivänä vuonna 2023 ja tavoitti yhteensä 1898 ihmistä.

Tavoitteena on asiakaslähtöinen ihmisten kohtaaminen sekä palveluihin

ohjaaminen ja neuvonta. Liikkuvan ja etsivän toiminnan on nähty soveltuvan sekä koronan että kustannusten nousun aiheuttamaan palveluvajeeseen, yksinäisyyteen ja eristäytyneisyyteen. Mukana toiminnassa ovat Lappeenrannan seurakuntayhtymän erityisnuorisotyö, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Lappeenrannan kaupunki (etsivä nuorisotyö) sekä Lappeenrannan evankelisluterilaiset seurakunnat ja niiden diakoniatyö. Autossa kulkevat asiantuntijat ovat päiväkohtaisesti ja teemoittain vaihtuvia. SerkKu-auto toimii keskustelu-, ohjaus- ja neuvontapisteenä Lappeenrannan haja-asutusalueilla, joilla palveluja ei välttämättä ole kattavasti saatavilla. Yksi tärkeimmistä kohderyhmistä ovat päihdeasiakkaat, joilla on mahdollisuus käyttövälineiden vaihtoon. Autossa on kohdattu myös nuoria mielenterveyden lisätuen tarpeessa olevia. (Karels 2024, Lappeenrannan seurakunnat 2024)

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimi oli mukana 12 kertaa maaseutukuntien ikäihmisten kyläkerhoissa ja pop-up tapahtumissa, joissa kohdattiin 364 asiakasta. Painopisteinä oli asiakkaiden kuunteleminen, palautteen vastaanottaminen, hyvinvointialueen ikääntyneiden palveluiden esittely sekä vaihtuvina teemoina elintavat, kaatumisen ja yksinäisyyden ehkäisy. Vuonna 2023 SerkKu-auto tavoitti 116 ajopäivän aikana 1898 ihmistä. (Karels 2024)

SerkKu-auton lisäksi Etelä-Karjalan rovastikunnan seurakunnilla on myös paljon muuta mielen hyvinvointia tukevaa toimintaa, kuten erilaisia ryhmätoimintoja (mm. sururyhmät, ystäväkerhot, mielenterveys- ja päihderyhmät, kehitysvammaisten kerhot, saunaillat), jotka tarjoavat vertaistukea ja yhteisöllisyyttä. (Haakana 2024)

4.2.2 Vapaaehtoistoiminta

Etelä-Karjalan hyvinvointialue koordinoi ikäihmisten parissa tehtävää vapaaehtoistoimintaa. Pääpaino on yksinäisyyden kokemusten lieventämisessä ja sosiaalisen hyvinvoinnin sekä osallisuuden vahvistamisessa. Vapaaehtoistoiminta

täydentää asiakkaan jo olemassa olevia palveluja toimien ammattilaisten rinnalla. Useimmiten tarve syntyy lähiverkoston puutteesta sekä kuntoutuksen arviointijaksojen päättyessä. Vapaaehtoistoiminnan kysyntää kasvattaa asiakkaiden korkea ikä, mielialaongelmat sekä lisääntynyt yksinäisyys. (Karels 2024)

Vuonna 2023 vapaaehtoistoiminnan piirissä toimi 99 vapaaehtoista. Toimintamuodot ovat ulkoiluystävä-, puhelinystävä-, keskustelukaveri-, saattaja-, digituki-, tuokionohjaaja- sekä nikkarivapaaehtoiset. Aktiivisia vapaaehtoistoimijoita on Lappeenrannassa (55), Imatralla (18), Lemillä (7), Ruokolahdella (14), Parikkalassa (2) ja Rautjärvellä (3). Vuonna 2023 vapaaehtoispyyntöjä tilastoitiin 173 (vuonna 2022 144 kpl), joista 55 % toteutui. Suurin vapaaehtoisten tarve on ulkoilutehtäviin (45 %) sekä keskusteluseuraksi (27 %). Suurin osa vapaaehtoispyynnöistä (72 %) välittyi sotehenkilöstön kautta ja loput omaisten (5 %) tai ikääntyneiden omina (23 %) kontakteina. Hyvinvointialueen, kuntien liikuntatoimien, järjestö- ja yhdistystoimijoiden sekä seurakunnan muodostama vapaaehtoistoimijaverkosto on pyrkinyt löytämään uusia vapaaehtoisia järjestämällä infotilaisuuksia. Verkostoyhteistyö on myös vähentänyt päällekkäistä työtä ja parantanut tiedonkulkua. (Karels 2024)

Etsivän vanhustyön Hoksauta minut- kortteja palautui koko Etelä-Karjalan alueella yhteensä 35 (vuonna 2022 114 korttia) ja niissä oli toivottu 61 yhteydenottoa. Yhteydenottopyynnöt välitettiin hyvinvointialueelle (16 kpl), kuntien liikuntatoimiin (12 kpl), Etelä-Karjalan Muistiluotsille (12 kpl), Lappeenrannan seurakuntayhtymälle (14 kpl) sekä Etelä-Karjalan Sydänalue ry:lle (7 kpl). Kortin verkostokumppanit kokoontuivat kuntatapaamisiin neljästi pohtimaan, miten paikallisia ikäihmisiä voidaan tukea eri keinoin. (Karels 2024)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimin työntekijät vierailivat kuntien kohtaamispaikoissa sekä erilaisissa ryhmissä ja yhdistysten kokouksissa yhteensä 18 kertaa vuoden 2023 aikana. Tuokioiden aiheena olivat elintavat, ravitsemus ja hyvinvointivalmennus, mielen hyvinvointi sekä vanheneminen. Yhteistyössä Etelä-Karjalan Muistiluotsin ja Etelä-Karjalan Sydänalue ry:n kanssa toteutettiin alkuvuodesta 2023 Huolla aivojasi - vinkit hyvään aivoterveysteen -kiertue koko

Etelä-Karjalan alueella. Kiertueen luennoitsijoina olivat alan ammattilaiset. Aivoterveysinfoja pidettiin yhteensä 14 kertaa ja niissä tavoitettiin 304 henkilöä. (Karels 2024)

Lemillä, Ruokolahdella, Imatralla ja Luumäellä järjestettiin Voimaa ikämiesten arkeen -hankkeen toimesta säännöllisesti kokoontuvaa, ikämiesten arkea tukevaa ryhmätoimintaa. Ryhmät kokoontuivat yhteensä 134 kertaa ja niihin osallistui 64 miestä. Lappeenrannan Savonkadun Arjen olohuoneessa pidettiin yhteensä 30 kokoontumista. Ryhmät toteutuivat kuntien, hankkeen ja vapaaehtoisten yhteistyönä. (Karels 2024)

4.2.3 Kulttuurihyvinvointi

Etelä-Karjalan alueella Imatralla ja Lappeenrannassa on käytössä Kaikukortti, jonka tavoitteena on parantaa taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja harrastaa taiteen tekemistä. Kaikukorttia toteutetaan yhteistyössä valtakunnallisen Kaikukeskuksen sekä Imatran ja Lappeenrannan kaupunkien kanssa, ja kortilla voi hankkia maksuttomia pääsylippuja esimerkiksi konsertteihin, urheilutapahtumiin ja teatteriin. Kaikukortin luovuttamisesta vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelupisteet ja järjestöt tiettyjen kriteerien mukaan. Vuoden 2023 aikana on aloitettu neuvottelut Kaikukortin laajentamisesta koko Etelä-Karjalan alueelle ja työtä jatketaan vuoden 2024 aikana. (Rautio 2024)

Etelä-Karjalan keskussairaалalla kulttuurihyvinvointia on tuettu ylläpitämällä sairaala-artoteekkiä eli taidelainaamoaa. Lappeenrannan taidemuseon teoksia on ollut esillä vaativan kuntoutuksen osastolla K7, hoitokeskuksella, kipupoliklinikalla sekä kanttiinilla. Vuoden 2023 aikana Lappeenrannan taidemuseon ja Kaakon taide ry:n kanssa aloitettiin uuden toimintamallin luominen toiminnan kehittämiseksi ja laajentamiseksi. (Rautio 2024)

4.3 Työllisyyden edistäminen

Työllisyyden edistämistä varten on laadittu oma erillishjelmansa Etelä-Karjalan työllisyysohjelma, jota käsitellään luvussa 5.5. Alle on koottu Etelä-Karjalan kuntien työllisyyttä edistäviä toimenpiteitä ja haasteita vuodelta 2023 (taulukko 6).

Taulukko 6. Etelä-Karjalan kuntien työllisyyttä edistäviä toimenpiteitä ja haasteita vuonna 2023.

KUNTA	ONNISTUMISET / TOIMENPITEET	HAASTEET
Imatra	<ul style="list-style-type: none">• Ohjaamo-toiminnan kehittäminen• Nuorten kesätyömahdollisuuksien edistäminen• Workpilots-mobiilisovelluksen kautta jaettiin nuorille erilaisia työkeikkoja.• Tuetun työllistämisen toimet• Työllisyyttä edistävien prosessien kehittäminen• Kaupungin kotiuttaja tekee laaja-alaisesti työtä maahanmuuttajien kotoutumisen ja osallisuuden sekä työllisyyden edistämiseksi• Uusi elinvoimapalvelualue lisää monialaista yhteistyötä ja tukee laajemmin työllisyyden edistämistä.• Osaamisesta elinvoimaa -työllisyysshanke toteutui ja aloitti toiminnan.	<ul style="list-style-type: none">• Työllisyyden toimintaympäristö murroksessa liittyen lakiuudistuksiin.• Työttömyysaste on noussut (pitkäaikais-työttömyys vähentynyt)
Lappeenranta	<ul style="list-style-type: none">• Työelämätaidot ja yrittäjyys otettu osaksi opetussuunnitelmaa• Uniori-toimintamalli• Ensimmäisen kesätyön tarjoaminen kesätyösetelin avulla• EDUX:n tietohallinnossa työskentelevien palkkatukityöllistettyjen valmennusmalli avoimille työmarkkinoille• Uraseteli korkeakouluopiskelijoiden työllistämiseksi• TET kehitystyö LUT:n ja elinkeinoelämän edustajien kanssa• Palkkatukityöpaikkojen tarjoaminen kaupungin omilta toimialoilta sekä yhdistyskumppanuuden kautta• Osatyökykyisten työllistäminen kaupungin toimialoille• TE2024 uudistuksen työllisyysalueen ja työllisyyden ja elinvoiman ekosysteemin valmistelu	<ul style="list-style-type: none">• Työssäjaksaminen ja työkyvyn haasteet• Työllisyyden heikentynyt kehitys
Lemi	<ul style="list-style-type: none">• Joustava varhaiskasvatus tukee vanhempien työssäkäyntiä• TET-jaksot kouluvuoden aikana• Kunnan kesätyöllistäminen ja yrittäjien kesätyösetelit	

KUNTA	ONNISTUMISET / TOIMENPITEET	HAASTEET
	<ul style="list-style-type: none"> Työkäisille: harjoittelupaikat, työllistämisyksikkö Ryhmämuotoinen elintapaohjaus nuorille aikuisille työttömille ja osatyökykyisille (Happee2-hanke / Ekhva) 	
Luumäki	<ul style="list-style-type: none"> Yrityskylä 6.- ja 9.-luokkalaisille Pikkuyrittäjät alakoulussa Luumäen kunta on perheystävällinen työnantaja (MLL) Kunta tarjosi kesätyöseteleitä nuorten työllistämiseksi yrityksille ja yhteisöille sekä kesätyöpaikkoja nuorille Lukion osuuskunta työllistää lukiolaisia. TET 8.- ja 9.-luokkalaisille Osaajaverstas-toiminnan aloittaminen ja kehittäminen yhdessä EduSampon ja LABin kanssa Työllistämisyksikkö työllistää ja tarjoaa kuntouttavaa työtoimintaa Yrittäjäaamiaiset; yhteistyö Luumäen yrittäjien kanssa 	
Parikkala		
Rautjärvi	<ul style="list-style-type: none"> Kotoutumisen koulutuksen ulkopuolella oleville maahanmuuttajille järjestetty kokeilujaksoja. Nuorten kesätyöt: työllistettiin 43 nuorta Kesätyön hakupaja yläkoululaisille ja lukiolaisille Jaettiin 25 kesätyöseteliä nuorten palkkaamiseen Tarjottiin työkokeilupainoja pakolaisille kesällä Työllistettiin 13 työtöntä palkkatuella kunnalle Työpaja Voimala toimi aktiivisesti tarjoten kuntouttavaa työtoimintaa, työkokeilua ja palkkatukityötä 	<ul style="list-style-type: none"> Korkea työttömyysaste Pitkäaikaistyöttömien korkea osuus asiakasohjautuvuus TE-toimistosta / TYPistä
Ruokolahti	<ul style="list-style-type: none"> Päätös maksuttoman varhaiskasvatuksen aloittamisesta Yrittäjäyyskasvatus: yrityskylävierailut 6. ja 9. luokat, pikkuyrittäjät Kunta tarjosi kesätyöpaikkoja yhteensä 14 nuorelle eri toimialoilla Jaettiin 49 kpl 350 euron arvoisia kesätyöseteleitä Kunta tarjosi kuntouttavan työtoiminnan / työkokeilupainoja ja palkkatukipaikkoja eri toimialoilla. Ryhmämuotoisen kuntouttavan työtoiminnan hyvinvointia tukeva vaikutus. Työllisyyskoordinaattori tarjosi yksilöllistä tukea, ohjausta ja neuvontaa pitkään työttömänä olleille. 	<ul style="list-style-type: none"> Avoimien työpaikkojen vähäisyys yleinen maailmantilanne

KUNTA	ONNISTUMISET / TOIMENPITEET	HAASTEET
Savitaipale	<ul style="list-style-type: none"> • Yrityskylä, luokkien omat myyjäiset, ammatteihin tutustuminen yhteiskuntaopin opinnoissa • TET-harjoittelu • kunnan nuorten kesätyöseteli • nuorten yrittäjyyden mahdollistaminen • kunnan oma työllistäminen • TE2024 valmistelu • yhteistyö työllisyyden edistämiseksi eri tahojen kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • Vähän liikkuvat työikäiset ja heidän tavoittamisensa
Taipalsaari	<ul style="list-style-type: none"> • Nuorten koulutukseen ja työllistymiseen liittyvä ohjaus nuorisotyössä. • Työelämätaitojen vahvistaminen tarjoamalla ohjaajakoulutusta sekä työmahdollisuuksia nuorille. • Työllistämisyksikön vaihtoehtoisten työtehtävien tarjoaminen osaamisen ja mielenkiinnon mukaan. • Pehdytykseen ja yhteenkuuluvuuteen panostaminen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Työikäisten tavoittaminen

4.4 Lähisuhdeväkivallan vastainen työ

Etelä-Karjalassa toimii lähisuhdeväkivallan vastainen työryhmä, jonka tehtävänä on suunnitella ja kehittää lähisuhdeväkivallan vastaista työtä ja yhteistyötä toimijoiden välillä. Poikkihallinnollisessa ja moniammatillisessa työryhmässä ovat edustettuina Etelä-Karjalan hyvinvointialueen eri palveluiden lisäksi Imatran ja Lappeenrannan kaupungit, Kaakkois-Suomen poliisilaitos, Lappeenrannan seurakuntayhtymän perheneuvonta, Rikosseuraamuslaitos, järjestöt (Etelä-Karjalan Perhetyön kehittämissyhdystys, Rikosuhripäivystys, MIELI Etelä-Karjalan mielenterveys ry / Saimaan kriisikeskus), LAB- Ammattikorkeakoulu sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen väkivallan vastaisen työn osaamiskeskittymä. Etelä-Karjalan hyvinvointialueella lähisuhdeväkivaltatyön resursointia lisättiin vuonna 2023 siten, että koordinointiin käytetään yksi henkilötyövuosi. 100 % työaika on jaettu kolmeen tehtävänkuvaan lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattorin, lähisuhdeväkivaltatyön sosiaalipalvelun vastuuhenkilön ja lähisuhdeväkivaltatyön terveydenhuollon vastuuhenkilön kesken.

Vuonna 2023 lähisuhdeväkivallan vastainen työryhmä järjesti Etelä-Karjalan alueen ammattilaisille kolme koulutuskertaa sisältävän TOP – Tunnista lähisuhdeväkivalta – Ota puheeksi – ohjaa Palveluihin – koulutussarjan, johon osallistui jokaisella koulutuskerralla noin 200 ammattilaista. Työryhmä alkoi myös työstää palvelupolkuja lähisuhdeväkivallan kokijoille, tekijöille sekä väkivaltaa kokeneille lapsille yhdessä THL:n kanssa. Työ jatkuu vuonna 2024 ja työskentelyyn otetaan mukaan kokemusasiantuntijoita.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue hyväksyttiin loppuvuodesta 2023 THL:n käynnistämään avainhenkilömallipilottiin, joka toteutetaan keväällä 2024. Avainhenkilömallin avulla luodaan kattava, hajautettu perustason väkivaltatyön malli organisaatioiden eri osiin ja vahvistetaan väkivaltatyön osaamista alueen palveluissa. Keskeisessä roolissa on ammattilaisten kouluttaminen tunnistamaan ja puuttumaan lähisuhdeväkivaltaan osana normaalia työtä. Toimintamalli myös mahdollistaa ammattilaisten verkostoitumisen yli sektorirajojen. Etelä-Karjalan hyvinvointialueella avainhenkilömallia pilotoidaan Arjen tuen ja toimintakyvyn toimialueella opiskeluholloissa ja kotihoidossa. Työntekijät ovat itse esittäneet kiinnostuksensa osallistua pilottiin. Lisää tietoa lähisuhdeväkivallan vastaisesta työstä voi lukea työryhmän kokoamasta vuosiraportista, joka on julkaistu Etelä-Karjalan hyvinvointialueen verkkosivuilla. (Ekhva 2024b)

4.5 Osallisuus ja järjestöyhteistyö

4.5.1 Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen osallisuusohjelma 2023–2025

Vuonna 2023 valmisteltiin ja hyväksyttiin Etelä-Karjalan hyvinvointialueen osallisuusohjelma 2023–2025. Osallisuusohjelmassa määritetään osallistumisen ja osallisuuden edistämisen painopisteet, mihin osallisuutta edistävässä työssä kiinnitetään erityisesti huomiota Etelä-Karjalan hyvinvointialueella kuluvalle strategiakaudella 2023–2025. Osallisuusohjelma tukee Etelä-Karjalan

hyvinvointialueen strategisten tavoitteiden toteutumista sekä maakunnallista laajaa hyvinvointisuunnitelmaa, viestintäohjelmaa ja henkilöstöohjelmaa.

(Maijanen 2024)

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimet

Vuosi 2023 oli hyvinvointialueen lakisääteisten vaikuttamistoimielinten eli nuorisovaltuuston, vammaisneuvoston ja vanhusneuvoston ensimmäinen varsinainen toimintavuosi. Vaikuttamistoimielimet ovat hyvinvointialueen asukkaille yksi tapa osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Ne ovat tärkeässä roolissa tuomassa esiin lasten ja nuorten, ikääntyneen väestön tai vammaisten henkilöiden näkökulmaa ja tarpeita hyvinvointialueen toiminnan suunnittelussa, valmistelussa, toteuttamisessa ja seurannassa. Lisäksi vaikuttamistoimielimet ovat mukana osallistumisen ja kuulemisen kehittämisessä hyvinvointialueella. (Maijanen 2024)

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen asiakaspalautekanavat

Vuonna 2023 Etelä-Karjalan hyvinvointialueella uudistettiin palautteen käsittelyn käytäntöjä ja palautekanavia. Asiakkaat voivat antaa palautetta ekhva.fi -sivujen kautta sekä noin 50 toimipisteessä palautelaitteella. Palautteen antaja voi halutessaan pyytää vastausta palautteeseensa. Palvelulupauksemme on, että vastaamme 14 vrk kuluessa. Asiakaspalautejärjestelmä mahdollistaa asiakaspalauteraporttien ohjaamisen suoraan vastuuhenkilöille.

Asiakaspalautejärjestelmän avulla toteutetut palautekyselyt pohjautuvat asiakaspalautteen kansallisen keruun linjauksiin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on yhdessä hyvinvointialueiden kanssa määritellyt, miten sosiaali- ja terveystalvuluista kerätään asiakaspalautetta kansallisesti yhtenäisellä tavalla. Yksi kansallisista mittareista on NPS-luku (Net Promoter Score) eli suositteluindeksi. (Maijanen 2024)

Yhdessä eteenpäin Etelä-Karjalassa -kuntakierros

Etelä-Karjalan hyvinvointialuejohtaja vieraili yhdessä muiden hyvinvointialueen johtoryhmäläisten kanssa syksyn 2023 aikana kaikissa maakunnan kunnissa tapaamassa asukkaita. Tilaisuuksissa oli paikkakunnasta riippuen 30–100 kuulijaa ja keskustelijaa. Hyvinvointialueen johto halusi kuulla, mikä kansalaisia mietityttää ja huolettaa. Tilaisuuksissa käytiin asukkaiden kanssa keskustellen läpi hyvinvointialueen tilannetta nyt ja tulevaisuudessa. Oli tärkeää keskustella yhdessä tulevaisuuden ratkaisuista ja vaihtoehdoista, joita joudutaan punnitsemaan palveluiden saatavuuden takaamiseksi kaikille alueen asukkaille valtion rahoitusraamiin sopeutuen. (Maijanen 2024)

Laaja osallistaminen palvelustrategian valmistelussa

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen palvelustrategian valmistelua tehtiin kevään 2023 aikana laajassa yhteistyössä. Eteläkarjalaisilla asukkailla, sidosryhmillä, hyvinvointialueen henkilöstöllä ja aluevaltuustolla oli mahdollisuus antaa oma näkemyksensä Innoduel-osallisuusprosessissa, jonka kyselyt olivat avoinna huhtikuussa kahden viikon ajan. (Maijanen 2024)

Yhdenvertaisuus

Etelä-Karjalan hyvinvointialueella käynnistettiin hyvinvointialueen toimintaa, palveluja ja päätöksentekoa koskevan toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman valmistelu. Suunnitelman avulla viedään yhdenvertaisuuden ja sukupuolen tasa-arvon veloitteet toimintaan ja palvelukäytäntöihin. Etelä-Karjalan hyvinvointialue valittiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Hyvin suunniteltu -hankkeen toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun pilottialueeksi. Pilotoinnin tavoitteena on kehittää hyvinvointialueen käytäntöjä ja tiedonkeruuta toiminallista tasa-arvo- ja

yhdenvertaisuussuunnittelua tukeviksi sekä vahvistaa yhteistyötä alueen kuntien kanssa. (Maijanen 2024)

Kokemusasiantuntijatoiminta

Kokemusasiantuntija on henkilö, jolla on oma tai läheisen kokemus tietyn palvelun asiakkaana olemisesta, tietystä elämäntilanteesta, sairaudesta tai vammasta ja joka on kiinnostunut kertomaan tästä kokemuksestaan. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kokemusasiantuntijarekisterissä on mukana yli sata henkilöä, joilla on monipuolisesti kokemusta erilaisista sosiaali- ja terveysalan palveluista. Hyvinvointialueen kokemusasiantuntijakoordinaattorin kautta välitettiin vuonna 2023 kokemusasiantuntijoita yhteensä 33 toteutuneelle keikalle, joiden teemat vaihtelivat laajasti (taulukko 7). Lisäksi kokemusasiantuntijat ovat olleet mukana hyvinvointialueen erilaisissa kehittämistehtävissä sekä ehkäisevän päihdetyön viikon, mielenterveysviikon ja rasisminvastaisen viikon toiminnoissa. Hyvinvointialueen päihdekllinikalla työskentelee kokemusasiantuntija työsuhteessa ja myös toiminnallisen kuntoutuksen yksikkö Valveessa toimii kokemusasiantuntija. (Rautio 2024)

Taulukko 7. Toteutuneiden kokemusasiantuntijakeikkojen aiheita.

Autismi	Syömishäiriöt
Mielenterveys	Sähkötupakointi
Kaikukortti	Vähemmistöt työelämässä
Aikuissosiaalityö	Nuoret / päihteet
Päihteet	Toipumistarina
Ahdistus/ paniikkiryhmä	Potilasturvallisuustyö
Saattohoito	Lihavuusleikkaus
Mielenterveys ja päihteet	Nuoret/ huumeet seminaari
Päihteet	Peliriippuvuus
Nepsy-perheet	Perheväkivalta
Omaishoito	

4.5.2 Järjestöjen tukeminen ja järjestöyhteistyö

Etelä-Karjalan alueella toimi vuonna 2023 yhteensä 2510 eri alan yhdistystä, joista sote-yhdistyksiä ja sote-järjestöjä oli 218. Etelä-Karjalan hyvinvointialue tukee yleishyödyllisten, rekisteröityjen järjestöjen, yhdistysten ja säätiöiden toimintaa, joka toteuttaa hyvinvointialueen strategiaa ja laajan hyvinvointisuunnitelman painopisteitä sekä täydentää tai monipuolistaa Etelä-Karjalan hyvinvointialueen sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluita. (Maijanen 2024)

Etelä-Karjalan hyvinvointialue myönsi uudistuneen järjestöavustusmallin mukaisesti järjestöille avustuksia yhteensä 109 250 euroa, joista 62 250 euroa myönnettiin järjestöjen toiminta-avustuksiin, 33 000 euroa kumppanuusavustusyhteistyön kaltaista avustusta ja 14 000 euroa innovaatorahaan. Avustuksia myönnettiin yhteensä 11 eri toimijalle. Järjestöavustuksilla toteutettiin toimintaa kaikissa Etelä-Karjalan kunnissa. (Maijanen 2024)

Etelä-Karjalassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen haasteet liittyvät vahvasti elintapoihin, kuten ylipainoon ja päihteisiin. Tästä syystä järjestöjen toiminta-avustusten myöntämisessä painotettiin erityisesti lasten ja nuorten osalta matalan kynnyksen ennalta ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä, työikäisten osalta ylipainon ja diabeteksen ennaltaehkäisyä ja ikääntyneiden osalta vajaaravitsemuksen ennaltaehkäisyä.

Lasten ja nuorten ennalta ehkäisevään päihde- ja mielenterveystyöhön suunnatuilla järjestöavustuksilla toteutettiin seuraavaa toimintaa:

- Tietoisuutta päihneiden ja digi- ja rahapelaamisen puheeksi otosta
- Päihdeongelmallisille ja toipuville päihdekuntoutujille vertaistukea ja yhteisöllistä toimintaa
- Tukea ja ohjausta nuorten päihdekokeilujen ehkäisemiseksi ja päihneiden käytön vähentämiseksi
- Tukea lasten ja nuorten kiusaamiskokemuksen käsittelyyn, itsetunnon vahvistamista, tulevaisuuden uskon vahvistamista. Ammattilaisten kyvykkyyttä tunnistaa kiusaamiseen liittyvät ilmiöt ja välineitä tukea kiusattua.
- Sairaalahoitossa olevan lapsen ja perheen tuki tuottaen hyvää mieltä ja iloa.
- Lasten ja nuorten parissa toimivien valmentajien ja ohjaajien mielenterveystaitojen kehittäminen

Työikäisten ylipainon ja diabeteksen ennaltaehkäisyn osalta toiminta-avustuksilla toteutettiin ohjausta ja tukea painonhallintaan sekä terveellisiin elintapoihin. Lisäksi avustuksilla tuettiin nuorten ennaltaehkäisevää väkivaltatyötä, tuen tarpeessa olevien, yksinäisyyttä tai muuten haasteellisessa tilanteessa olevien alle 2-v lapsen vanhemmille tai vauvaa odottaville vanhemmille suunnattua vauvaperhetoimintaa sekä erotyötä. (Maijanen 2024)

OLKA® - sairaalavapaaehtoistoiminta ja järjestöyhteistyö sairaalalla ja hyvinvointiasemilla

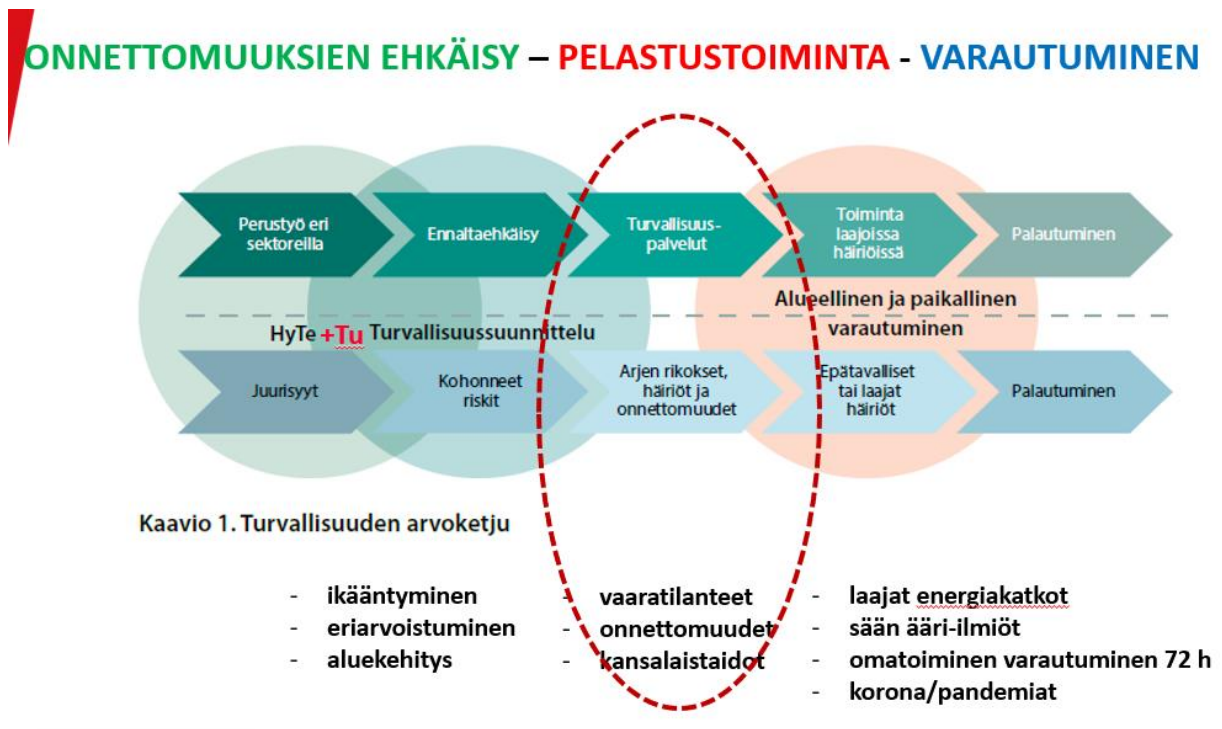
OLKA®-toiminta on sairaalan ja järjestöjen välistä yhteistyötä sairaalalla sekä hyvinvointiasemilla. Toimintaa koordinoi Etelä-Karjalan yhdistykset ry osana valtakunnallista OLKA-verkostoa, jota hallinnoi HUS ja HyTe ry. Etelä-Karjalan keskussairaalan aulassa sijaitsevalla OLKA-pisteellä vapaaehtoiset tarjoavat kiireettömiä kohtaamisia niin vertaistukijoina, sairaalaoppaina kuin juttukavereinakin. Lisäksi kaikilla Etelä-Karjalan alueen hyvinvointiasemilla on oma OLKA-pisteensä, joista asiakas löytää kirjallista materiaalia ja tietoa Etelä-Karjalan alueen järjestöjen toiminnasta. (Rautio 2024)

Vuonna 2023 OLKA-toiminnan vapaaehtoiset sairaalaoppaat tekivät sairaalan pääaulassa 293 vuoroa ja kohtasivat 10 301 sairaalan asiakasta tai heidän läheistään. Vapaaehtoiset juttukaverit vierailivat vaativan kuntoutuksen osastolla 76 kertaa ja kohtasivat 158 potilasta. Vertaistukitoimintaa koordinoidaan yhteistyössä Etelä-Karjalan Sydänalueen kanssa ja vertaistukijat vierailivat osastoilla K7 ja K5 62 kertaa ja kohtasivat 205 potilasta.

Sote-alan yhdistykset, eri toimijat ja ammattilaiset kävivät esittelemässä toimintaansa sairaalan aulan OLKA-pisteellä 40 kertaa ja kohtasivat 598 asiakasta. Vapaaehtoiset tekivät yhteensä 1017 tuntia vapaaehtoistoimintaa ja tapasivat yhteensä 10 664 asiakasta tai heidän läheistään. Yhteensä aktiivisia vapaaehtoisia sairaalaoppaita ja juttukavereita on toiminnassa mukana 15 henkilöä. (Tammeslehto 2024)

4.6 Turvallisuuden edistäminen

Turvallisuus on yksilön, yhteisöjen ja yhteiskunnan perustarve, mikä liittyy keskeisesti riskeistä vapaan, laadukkaan elämän sekä toimivan yhteiskunnan rakentumiseen. Pelastustoimi vastaa palvelutuotannolla onnettomuusriskien ja -uhkien ennakoinnista ja ehkäisystä sekä onnettomuuksien aikaisesta pelastustoiminnasta kaikissa turvallisuustilanteissa eli normaali-, häiriö- ja poikkeusolosuhteissa. Pelastustoimiala noudattaa sisäministeriön toimialana pelastustoimialan lainsäädäntöä sekä turvallisuuden arvoketju -toimintamallia, jonka kantavana ideana on onnettomuuksien ehkäisy, onnettomuuksien aikaisen pelastustoiminnan sekä häiriö- ja poikkeusoloihin varautumisen vahva ketjumainen keskinäisyhteys turvallisuuden kokonaisuuden rakentamisessa (kuva 10). (Huuskonen 2024)

Kuva 10. Turvallisuuden arvoketju (Sisäministeriö)

Turvallisuuden arvoketju sisältää ulottuvuutena vahvan turvallisuuden ja hyvinvoinnin keskinäisyhteyden ja sen vahvistamiseksi tehtävän pelastustoimen ja sote-toimialan yhteistyön. On tärkeää ymmärtää turvallisuuden ja hyvinvoinnin

tavoitteiden olevan yhteneväisiä, kun tavoitteena on riskien tehokas hallinta, optimoidun vasteen tuottaminen onnettomuuksien ja tapaturmien hoitamisessa sekä varautumisessa häiriö- ja poikkeusolosuhteisiin. Tämän viitekehyksen mukaisesti pelastustoimen ja sote-toimialan palvelutuotanto linkittyvät vahvasti toisiinsa, kun tavoitteena on tuotettujen palveluiden tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden maksimointi. Konkreettisesti asia näkyi vuonna 2023 esimerkiksi pelastusviranomaisen linkittymisenä hyte- eli hyvinvointi- ja terveys- asiantuntijakokoonpanon toimintaan, jolloin toimintamallista voidaan käyttää nimitystä hyte+tu(rvallisuus). Lisäksi pelastusviranomaisen osallistui sote-vetoiseen Kaatumisen ehkäisy-työryhmän toimintaan. Toimintamuodot korostavat hyvän toimintakyvyn merkitystä onnettomuuksista ja haittatapahtumista vapaan arjen rakentajina. (Huuskonen 2024)

Pelastuslaitoksen ja sote-toimialan yhteistyö Etelä-Karjalan hyvinvointialueella

Etelä-Karjalassa Etelä-Karjalan pelastuslaitos ja sote-toimiala ovat toimineet jo usean vuoden ajan turvallisuus-hyvinvointi-yhteistyössä tuottaen uusia toimintamalleja sekä tutkittua tietoa palveluiden parantamiseksi. Tämä yhteistyö on jatkunut edelleen vuonna 2023. Yhteistyöllä vastataan yhteisiin haasteisiin kuten maakunnalliseen väestökehitykseen, jossa lisääntyvän ikääntyvän väestön turvallisuuteen ja hyvinvointiin on kyettävä vastaamaan ennakoivasti toimintakyvyn luontaisesti laskiessa. Pelastuslaitoksen valvonnan ja palontutkinnan havainnot osoittavat, että ihmisten valppaus ja tietoisuus turvallisuuteen liittyvissä asioissa sekä turvallisuusriskien hallintakyky eivät aina ole riittävällä tasolla. Pelastuslaitos haluaa olla hyvinvointialueella kehittämässä eri toimijoiden kanssa yhteistyössä ihmisten hyvinvointia parantamalla turvallisuustietoisuutta sekä taitoja hyvinvoinnin ja turvallisuuden varmistamiseksi. (Huuskonen 2024)

Pelastuslaitoksen ja sote-toimialan yhteistyön käytänteinä on rakentunut kotona asumisen turvallisuus- eli KAT-toimintamalli iäkkäiden asumisturvallisuuden vahvistamiseksi. Sen keskeisiä muotoja on www.kotonaasumisenturvallisuus.fi -sivuston ylläpitäminen, jossa asukkaat voivat omatoimisesti testata asumisensa turvallisuuden tilaa helppokäyttöisellä testillä sekä hyödyntää sivustolle koottua

tietoa asumisturvallisuuden vahvistamiseksi. Sivustoa on käytetty vuonna 2023 edelleen ahkerasti. (Huuskonen 2024)

Lisäksi vuonna 2023 pelastusviranomaisen on jatkanut soten henkilöstön turvallisuuskouluttamista paloturvallisuusriskien omatoimiseen havainnointiin ja ennaltaehkäisevien toimenpiteiden tuottamiseen niin kotiin vietävien palveluiden kuin hoivakohteiden ammattilaisten osaamisen vahvistamiseksi. Tavoitteena on ehkäistä asumisen palo- ja poistumisturvallisuusriskejä ja näistä aiheutuvia haitta- ja vaaratapahtumia sekä onnettomuuksia. Koulutukset on koettu saadun palautteen perusteella hyödyllisiksi ja vahvistavan hoivakohteiden turvallisuuskulttuurin ylläpitämistä niin asukkaiden kuin henkilökunnan turvallisuuden varmistamiseksi. Lisäksi pelastusviranomaisen ja sote-toimiala ovat jatkaneet yhteistyötä prosessien ja niiden hallintaratkaisujen (SBM-toiminnanohjausratkaisut) kehittämiseksi onnettomuuksia parhaiten ehkäisevien toimintamallien tuottamiseksi. Sote-toimiala kykenee Etelä-Karjalassa ilmoittamaan pelastuslaitokselle SBM-välitteisesti pelastuslain 42 pykälän mukaisista ilmeisistä paloriskikohteista, mikä on tehostanut ilmoitusprosessia ja korjaavien toimenpiteiden tuottamista. (Huuskonen 2024)

Toimintaa on uudistettu kehittämishankkeilla, joissa rakentuvalla yhteistyöllä Etelä-Karjala edustaa kansallista kärkeä. Vuonna 2023 pelastuslaitos ja sote-toimiala ovat toteuttaneet yhteistyössä korkeakoulusektorin kanssa tieteellistä tutkimushanketta ”Kvantitatiivisen paloturvallisuuden arviointimenettelyn kehittäminen monimuotoistuviin hoivalaitosympäristöihin”. Hanke kestää vuoden 2024 loppuun, ja sen tulokset tulevat parantamaan kansallisesti hoivakohteiden turvallisuusarviointia ja turvallisuuden hallinnan käytänteitä. Kokonaisuutena pelastuslaitoksen ja sote-toimialan yhteistyö turvallisuuden ja hyvinvoinnin kokonaisuuden vahvistamiseksi nojaa entistä vahvemmin tiedolla johtamiseen ja jatkuvan parantamisen toimintamalliin. (Huuskonen 2024)

5 Alueelliset hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Etelä-Karjalan laajan hyvinvointisuunnitelman lisäksi on laadittu useita lakisääteisiä väestöryhmäkohtaisia erillisohjelmia. Niissä on huomioitu laajan hyvinvointisuunnitelman kolme yhteistä teemaa ja sitouduttu niiden edistämiseen, mikäli ohjelman laatimisaikataulu on mahdollistanut sen. Alle on koottu keskeisimpiä nostoja erillisohjelmien vuoden 2023 toimenpiteistä. Tarkempaa tietoa kunkin ohjelman tavoitteista ja niiden seurannasta löytyy erillisohjelmista Etelä-Karjalan hyvinvointialueen verkkosivuilta osoitteesta: <https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

5.1 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta määrätään Lastensuojelulain (417/2007) 12§:ssä. Etelä-Karjalan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2023–2025 on tehty yhteistyössä Etelä-Karjalan hyvinvointialueen, alueen kuntien sekä 3. sektorin toimijoiden edustajien kanssa ja sen valmistelussa on huomioitu laajan hyvinvointisuunnitelman kolme pääteemaa eli terveelliset elintavat, mielen hyvinvointi ja työllisyyden edistäminen. Suunnitelman toteutumisen seurannasta ja arvioinnista vastaa maakunnallinen LAPE-yhteistyöryhmä.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on perheiden toimivan arjen ja vanhemmuuden tukeminen. Tähän pyritään mm. perhekeskus- ja kohtaamispaikkatoimintaa kehittämällä. Perhekeskuksella tarkoitetaan palveluverkostoa, joka tarjoaa varhaista tukea sekä vastaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja avun tarpeisiin. Perhekeskus voi toimia verkostomaisena, fyysisessä toimipisteessä tai sähköisen perhekeskuksen muodossa. Sähköisen perhekeskuksen omaperhe.fi-alustaa on Etelä-Karjalassa kehitetty perhekeskuskoordinaattorin vetämänä hankkeena vuoden 2023

elokuusta lähtien (Tulsote ja HAPPEE 2-hankkeet) ja se on otettu käyttöön tammikuussa 2024. Omaperhe on kansallinen verkkopalvelu, joka kokoaa kaiken perheille tarkoitetun tiedon, tuen ja palvelut yhteen osoitteeseen ja se tukee perhekeskus-palvelukokonaisuutta. (Pennanen 2024)

Etelä-Karjalan perhekeskus- ja kohtaamispaikkatoimintaa kehittämään on perustettu LAPE-yhteistyöryhmän rinnalle pienempi perhekeskustyöryhmä, jossa on edustajia hyvinvointialueen lisäksi Etelä-Karjalan kunnista, perhejärjestöistä, evankelisluterilaisesta seurakunnasta sekä nuorisovaltuustosta. Työryhmä on kartoittanut alustavasti ja päättänyt vielä kuntakohtaisesti jalkautumalla kuntiin tarkentaa tietoja lapsiperheiden fyysisistä kohtaamispaikoista, paikallisista lapsiperheille suunnatuista palveluista ja lapsiperheiden tuen tarpeesta Etelä-Karjalan alueella. Työryhmässä on linjattu, että maakunnan perhekeskuksen ideologinen ajattelu perustuu sähköisen perhekeskuksen kehittämiseen. Sähköisen perhekeskuksen kehittyminen ja kehittäminen on tukenut ja tukee jatkossakin myös kohtaamispaikkatoiminnan kehittämistä. (Pennanen 2024)

LAPE-työryhmä käsitteli myös syksyn 2023 kouluterveyskyselyn maakunnallisia tuloksia. Tältä pohjalta aloitettiin selvitys, voisiko kouluterveystarkastuksen yhteydessä ottaa käyttöön kysymyksen, onko lapsella tai nuorella elämässään joku turvallinen aikuinen. Toistaiseksi tämän tiedon kirjaaminen ja esiin poimiminen potilastietojärjestelmästä ollut haastavaa, mutta järjestelmän päivityksen yhteydessä keväällä 2024 on tarkoitus tehdä tarvittavia muutoksia, jotta tietojen kirjaaminen, tilastoiminen ja esiin nostaminen helpottuu, mikä mahdollistaa nopeamman reagoinnin niiden lasten tilanteisiin, joilla turvallista aikuista ei ole. (Pennanen 2024, Riikonen 2024)

Syksystä 2023 lähtien kaikilla Etelä-Karjalan peruskouluilla on ollut tarjolla ehkäisevää mielenterveys- ja päihdepalvelua neljän koulupsyykkarin toimesta. Koulupsyykkaritoiminta on suunnattu 5.-7.-luokkalaisille ja sitä kehitetään koko ajan. Syksyllä 2023 käynnistettiin myös maakunnallisen opiskeluhoitosuunnitelman laatiminen ja se valmistuu keväällä 2024.

Nuorten 2-paikkainen päihdeyksikkö käynnistettiin tammikuussa 2023. Yksikön paikat ovat olleet koko ajan käytössä. (Pennanen 2024)

Oppilas- ja opiskeluhuollon palvelut

Esi- ja perusasteella kuraattoripalvelu toteutuu lakisääteisen mitoituksen mukaisesti. Koulupsykologien rekrytoinnissa ei ole päästy nykyistä vaatimustasoa vastaavaan tilanteeseen, mikä johtuu osaltaan myös siitä, että uusi mitoitus on epärealistinen valtakunnalliseen psykologitilanteeseen nähden. Etelä-Karjalassa koulupsykologien osalta lakisääteinen mitoitus oppilaiden kokonaismäärään suhteutettuna on 15,2 henkilötyövuotta (htv), läsnä olevia koulupsykologeja on 7,4 htv. Täysimääräisesti koulupsykologityö toteutuu Ruokolahdella ja Savitaipaleella. Imatralla lakisääteisen mitoituksen mukainen psykologitarve on 2,8 htv ja toteuma helmikuusta 2024 alkaen 2,5 htv. Lappeenrannassa tarve on 8,64 htv ja toteuma 2,8 htv. (Pietinen 2024, Siintamo 2024)

Parikkalassa, Rautjärvellä, Lemillä, Luumäellä ja Savitaipaleella sekä osin Imatralla ja Lappeenrannassa koulupsykologipalvelut toteutuvat tutkimusten osalta melko hyvin. Tutkimukset voidaan toteuttaa lähes täysimääräisesti siihen nähden, mitä läsnä olevana koulupsykologityönä tehtäisiin. Tässä on käytetty lakisääteistä suositusta, jossa tutkimuksellinen työ on enintään puolet työajasta. Toiminnan turvaamiseksi on kehitetty malli, jossa kaikista maakunnan alueista vastaa konsultoiva virkapsykologi ja ostopalveluna hankittavilla tutkimuksilla täydennetään resurssivajetta. Kuraattoriresurssia on vahvistettu niillä kouluilla, joissa ei ole nimettyä koulupsykologia. Pitovoiman vuoksi psykologien vastuualueet on pyritty pitämään hallittavina. (Pietinen 2024, Siintamo 2024)

Esiopetusikäisten osalta koulupsykologityö järjestetään Kehityksellisten palvelujen yksiköstä. Kehityksellisissä palveluissa vuonna 2023 psykologeille oli varattu yhteensä 7,5 toimea (+ 0,5 esihenkilötyö), toteutunut psykologien HTV oli 4,5. Resurssivajetta paikattiin osin ostopalveluilla. HTV:tä tarkasteltaessa on tärkeä huomata, että Kehityksellisten palvelujen psykologityö suuntautuu eskari-ikäisten lisäksi myös varhaiskasvatuksessa oleviin lapsiin sekä jonkin verran kouluikäisiin. (Leivo 2024)

Tavoitteena oli nimetä jokaiselle esiopetusryhmälle oma vastuopsykologi, mutta vajaasta resurssista johtuen tämä ei ollut mahdollista. Esiopetusikäisten tutkimukset sekä yhteistyö esikoulujen ja vanhempien kanssa saatiin kuitenkin järjestettyä. Lisäksi esiopetusryhmillä ja vanhemmilla oli tarvittaessa aina mahdollista konsultoida psykologeja ilman varsinaista yksikön asiakkuuttakin. (Leivo 2024)

Perusasteen koululääkäriyön osalta ei ole lakisääteistä mitoitusta. Lakisääteiset tehtävät on kuitenkin määritelty ja annettu erilaisia suosituksia mitoituksiin. THL:n suosituksen mukaan alueen kouluterveydenhuollon lakisääteisiin tehtäviin olisi tullut resursoida 5,9 lääkäriyövuotta. Vuonna 2023 lääkäriyön toteutuma maakunnassa oli laskennallisesti noin 3 henkilötyövuotta eli 49 % suosituksesta. Mitoitukset koskevat lakisääteisiä tehtäviä. Lakisääteisten tehtävien lisäksi on paikallisesti sovittu, että suurin osa aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöiden (ADHD) diagnostisista arvioista ja lääkehoidosta seurantoineen toteutetaan kouluterveydenhuollossa. Paikallisesti sovittujen lakisääteisiä tehtäviä laajempien tehtävien osuus tulisi huomioida mitoituksessakin. (Siintamo 2024)

Koululääkäritietoja ei kerätä kunnittain. Maakunnallinen resurssi pyritään tasamaan kaikkien yksiköiden kesken niin, että kaikki yksiköt saisivat vuoden aikana suunnilleen saman verran lääkäripäiviä suhteessa laskennalliseen tarpeeseensa ja että mahdollisimman monessa yksikössä toimisi yksiköstä säännöllisemmin vastaava lääkäri, jonka työpanosta täydennetään tarvittaessa eri tavoin hankituilla muiden lääkäreiden tekemillä työpäivillä. Lääkäripulasta ja rästeistä huolimatta Etelä-Karjalan hyvinvointialue on valtakunnan kärkiryhmissä toteutuneiden tarkastusten osuudessa. Vajeen taustalla vaikuttaa valtakunnallinen lääkäripula. Koululääkäreitä on rekrytoitu aktiivisesti, kaikki kiinnostuneet on otettu perehdytykseen ja kokeilemaan tehtävää sekä kaikki soveltuvat suoraan työsuhteeseen tulevat lääkärit on otettu töihin. Kaikkia tarjottuja vuokralääkäreitä ei kustannussyistä ole voitu palkata. (Siintamo 2024)

Toisen asteen opiskeluterveydenhuollon mitoitussuosituksen mukaan toisella asteella tulisi olla yksi kokopäiväinen terveydenhoitajan 570 opiskelijaa kohti ja yksi kokopäiväinen lääkäri 1 800 opiskelijaa kohti. Tietyissä tilanteissa

opiskelijamäärän tulee olla alhaisempi. Näitä ovat esim. useampi toimipiste, opiskeluterveydessä ei ole käytössä riittäviä psykologipalveluita tai kutsuntojen toteuttaminen opiskeluterveydenhuollossa. (STM 2021)

Etelä-Karjalassa toisen asteen opiskeluhoollon palveluissa on ollut käytössä keskimäärin 20,6 htv vuonna 2023: 7 htv kuraattorityötä, 3 htv psykologityötä ja 10,6 htv terveydenhoitajatyötä. Psykologimitoituksessa ei ole päästy valtakunnalliseen mitoitussuositukseen, lukuvuonna 2023–2024 vaje oli 2 htv. Terveydenhoitajamitoitus oli lähellä suositeltua mitoitusta. Lääkäriresurssi oli 1,4htv, joka on 53 % suositetusta mitoituksesta. Lääkäriresurssin vaje oli 1,2 htv (47 %). (Siintamo 2024)

Toisen asteen opiskeluterveydenhuollossa tehdään lakisääteisten tehtävien lisäksi koko maakunnan kutsuntatarkastukset, jotka eivät kuulu opiskeluterveydenhuollon lakisääteisiin tehtäviin. Lappeenrannassa toisen asteen opiskeluterveydenhuolto vastaa kutsuntojen terveydenhoitajan ja lääkärin osuuksista. Imatralla ja osassa pienistä kunnista opiskeluterveydenhuolto vastaa kutsuntatarkastusten terveydenhoitajan osuuksista ja terveysasemien lääkärit lääkärin osuudesta. (Siintamo 2024)

Lukuvuonna 2022–2023 koko perusasteen opiskeluhoollon palvelujen henkilöstö osallistui systeemisen työn koulutukseen (Syty). Systeemisen työn rakenteita luodaan ja kehitetään yhdessä perhepalveluiden ja opetuksenjärjestäjien kanssa. Imatra ilmoittautui vapaaehtoiseksi pilotoitokunnaksi syty-toiminnan jalkauttamiseen ja kehittämiseen opiskeluhoollon palveluiden ja opetushenkilöstön yhteistyön vahvistamiseksi. Imatran kaupungin perusopetuksen henkilöstö on käynyt verkostotyön ABC-koulutuksen ja sen jatkon osalta käydään vielä keskustelua. (Pietinen 2024)

Toisen asteen opiskeluhoollossa on aloitettu lukuvuonna 2023–2024 ahdistuksen lyhytinterventiokoulutukset (ALI) osalle työntekijöistä. Syty-koulutusta on suunniteltu aloitettavaksi lukuvuonna 2024–2025 yhdessä Saimaan ammattiopiston kanssa. Tämän lisäksi osa työntekijöistä on aloittamassa

lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen liittyvän Avainhenkilömallikoulutuksen. (Purosalmi 2024)

5.2 Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi

Etelä-Karjalan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2021–2025 pohjautuu lakiin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012), Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton laatimaan laatusuositukseen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 sekä Kansalliseen ikäohjelmaan. Suunnitelma on laadittu yhteistyössä silloisen Eksoten, Etelä-Karjalan alueen vanhusneuvostojen, kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden edustajien kanssa.

Vuonna 2022 aloitetut Ikäihmisten vaikuttamispäivät toteutettiin myös vuonna 2023 kaikissa Etelä-Karjalan kunnissa. Vaikuttamispäivien osallistujien palautteista, ajatuksista ja kirjoituksista syntyivät eteläkarjalaisten ikääntyneiden kahdeksan voimanhähdettä ja hyvän ikääntymisen teesit, jotka julkaistiin maakunnallisessa vanhustenviikon juhlassa lokakuussa. Ikäihmisten vaikuttamispäivissä tarjottiin myös maksutonta henkilökohtaista digitukea osallistujille. (Hokkanen 2024)

Maakunnallinen vanhustenviikon juhla kokosi Lappeenranta-saliin 450 ikääntynyttä alueen eri kunnista. Kunnat tarjosivat maksuttoman kuljetuksen juhlaan ja juhlan striimiä on katsottu Etelä-Karjalan hyvinvointialueen Youtube-kanavalta 933 kertaa (30.1.2024). (Hokkanen 2024)

Hyvinvointialueen vanhusneuvosto aloitti toimintansa vuoden 2023 alussa. Toimintavuoden aikana kartoitettiin alueen kuntien vanhusneuvostojen tai vanhus- ja vammaisneuvostojen yhteistyön toiveita hyvinvointialueen vanhusneuvostolle, ja yhteistyö on lähtenyt hyvin käyntiin. (Hokkanen 2024)

Maahanmuuttajataustaisten ikäihmisten seminaari järjestettiin ensimmäistä kertaa huhtikuussa Lappeenrannan kaupungintalon valtuustosalissa ja se kokosi lähes 100 maahanmuuttajataustaista ikäihmistä yhteen. Ohjelmaan sisältyi mm.

työpaja, jossa osallistujat kirjoittivat omalla äidinkielellään ajatuksia omasta hyvästä ikääntymisestä. Seminaarin alussa avattiin Minun juureni ovat muualla, mutta minun sydämeni on Etelä-Karjalassa -valokuvanäyttely, joka kiersi touko-kesäkuun aikana myös kaikki alueen kunnat osana ikäihmisten vaikuttamispäiviä. Elokuussa valokuvanäyttely oli avoinna yleisölle Lappeenrannan pääkirjaston näyttelytilassa. (Hokkanen 2024)

5.3 Kotouttamisohjelma

Kotoutumislain mukaan jokaisen kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava kotouttamisohjelma, jonka tarkoituksena on edistää kotoutumista ja monialaista yhteistyötä (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 32§). Etelä-Karjalan kotouttamisohjelman vuosille 2021–2024 on laatinut työryhmä, jossa oli mukana silloisen Eksoten lisäksi kaikkien kuntien, työvoimahallinnon, ELY-keskuksen ja Kelan edustajia.

Vuonna 2023 jatkettiin edelleen valmistautumista vuonna 2025 voimaan astuviin kotoutumislain (KOTO24) ja TE-palveluiden järjestämistä koskevan lain (TE24) muutoksiin. Valmistautumista on tehty valtakunnallisissa, alueellisissa ja paikallisissa verkostoissa. Vuoden 2023 alussa kotoutuminen ja sen tukeminen siirtyi kuntien vastuulle, mihin liittyen käynnistyi Lappeenrannan kaupungin työyksikkönä toimivan Etelä-Karjalan maahanmuuttopalvelut -yksikön toiminta. Hyvinvointialueelle jäi kotoutumista tukeva sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Uusi toimintaympäristö edellytti vahvasti toimintojen kehittämistä, toimintamallien tarkistamista ja työnjaon kehittämistä sekä yhteistyön tiivistämistä. Toimijoiden rooleja, palveluprosesseja ja vastuita tarkennettiin ja kehitettiin yhteistyössä eri toimijoiden välillä (Ekhva, Kela, TE-palvelut, vastaanottokeskukset). (Littow 2024)

Ohjaus- ja neuvontapalvelu Momentin sekä muun kuntien vastuulla olevien kotoutumista tukevien palveluiden kehittäminen jatkui. Matalan kynnyksen ohjauksen ohjaus- ja neuvontapalvelulle avattiin toimipisteet Imatralla ja Lappeenrantaan, myös ohjaus- ja neuvontapalveluiden sisältöjä kehitettiin. (Littow 2024)

Kuntakohtaisia toimintaympäristöjä kehitettiin vastaamaan kunta- sekä asiakaskohtaisia tarpeita. Rautjärven kunnan osalta painottuivat kiintiöpakolaisten vastaanottoon liittyvät tehtävät ja kotoutumisen edistämisen toimenpiteet. Kaikkiin Etelä-Karjalan kuntiin siirtyi vuonna 2023 vastaanottokeskuksen palveluista Ukrainasta paenneita, tilapäistä suojelua saavia. Palveluita kehitettiin vastaamaan myös erityisesti tämän asiakasryhmän tarpeita. (Littow 2024)

Oikea-aikainen resursointi ja ennakointi on ollut haasteellista johtuen alueen kuntiin muuttavien henkilöiden määrästä, palvelutarpeista ja kuntakohtaisista toimintaympäristöistä. Resursoinnin haasteeseen on kunnissa vastattu Työ- ja elinkeinoministeriön erityisavustuksella, jolla on pystytty palkkaamaan kaksi työntekijää pakolaistyöhön määräaikaisiin työsuhteisiin Rautjärvelle ja Lappeenrantaan. (Littow 2024)

Yhteistyö kuntien ja Etelä-Karjalan maahanmuuttopalveluiden välillä on tiivistynyt, erityisesti hyvinvoinnin, osallisuuden ja työllisyyden edistämiseen liittyen. Etelä-Karjalan alueella on onnistuttu vahvistamaan myös verkosto- ja järjestöyhteistyötä tähdäten kotoutumisen edistämiseen ja osallisuuden lisäämiseen. Monialaisten asiakaspalveluiden / asiakaspolkujen ja palvelutarpeiden edelleen kehittämistä sisäisesti ja ulkoisesti jatketaan verkostoyhteistyössä hyvinvointialueen ja TE-palveluiden kanssa. Vuonna 2024 myös laaditaan yhteistyössä kuntien kanssa eri maahanmuuttajaryhmiä ja heidän palvelutarpeitaan huomioiva kotoutumisohjelma vuosille 2025–2030. (Littow 2024)

5.4 Vammaispoliittinen ohjelma

Etelä-Karjalan kuluva valtuustokauden vammaispoliittinen ohjelma linjaa ne konkreettiset toimenpiteet, joilla vahvistetaan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista Etelä-Karjalassa. Vammaispoliittisen ohjelman toteutuksesta vastaavat alueen kunnat, hyvinvointialue ja järjestöt, ja ohjelma sisältää kuntakohtaiset liitteet ohjelman toteuttamiseksi.

Vuonna 2023 vammaispalveluiden toimintaa kehitettiin asiakkaiden toiveiden mukaan. Toiveita ja mielenkiinnon kohteita kartoitettiin asiakkaita haastattelemalla.

Vammaisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksia pyrittiin edelleen parantamaan ja lisäämään mm. työnvarjostus-menetelmän avulla, johon kuului tutustumiskäyntejä asiakkaita kiinnostaviin työpaikkoihin. Vuonna 2023 vammaisia henkilöitä työllistyi uusiin avo- ja palkkatukityöpaikkoihin, ja myös alihankintamalliin työllistämässä löytyi uusia yhteistyökumppaneita. Vahva perustyö on johtanut hyviin tuloksiin tuetussa työllistymisessä ja palkkatyössä olevien vammaisten määrä kasvoi edelleen - vuoden 2023 aikana palkkatöissä oli 48 eri asiakasta ja vuoden lopussa heidän määränsä oli 41. Vammaisten palkkatyö ja avotyötoiminta vähentävät työtoiminnan järjestämisen kustannuksia ja tuottavat asiakkaille osallisuutta, taloudellista hyvää ja parantavat elämänlaatua. (Haapakorva 2024, Ikäheimonen 2024)

Merkittävä vammaisten henkilöiden työllistymiseen vaikuttava toimi oli Etelä-Karjalan hyvinvointialueen vammaispalvelujen kirjallinen kannanotto nk. palkkatukilakiuudistuksen sisältöön (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta 371/2023). Vammaispalvelut toi kannanotossaan esiin sellaisia lakiesityksen epäkohtia, jotka olisivat voimaantullessaan asettaneet merkittäviä haasteita ja jopa esteitä vammaisten henkilöiden työllistymiselle. Kannanoton myötävaikutuksesta lakiesitykseen kirjattiin poikkeus liittyen vamman tai sairauden vuoksi myönnettävään palkkatukeen. (Ikäheimonen 2024)

5.5 Etelä-Karjalan työllisyysohjelma

Etelä-Karjalan työllisyysohjelma on valmisteltu monialaisena yhteistyönä Etelä-Karjalan työllisyysjohtoryhmässä, joka samalla toimii lakisääteisenä Työllistymistä edistävän monilaisen yhteispalvelun (TYP) johtoryhmänä. Työllisyysjohtoryhmä kokoaa yhteen keskeiset toimijat ja sen yhtenä roolina on koordinoita kehittämistä. Työllisyysjohtoryhmässä ovat edustettuina Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Etelä-Karjalan kunnat, Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Karjalan

Ohjaamo, Etelä-Karjalan yrittäjät, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Saimaan ammattiopisto, Kaakkois-Suomen työ- ja elinkeinotoimisto ja Kansaneläkelaitos. Ohjelman valmisteluun on osallistunut lisäksi eri elinkeino- ja työllisyystoimijoiden edustajia ja myös sen toteuttamista tehdään laajassa yhteistyössä.

Työllisyysohjelman tavoitteena on luoda pohja maakunnan yhteiselle työllisyyden hoidon toimintamallille: muodostaa eri toimijoiden yhteinen näkemys siitä, mitä työllisyyspalvelu on Etelä-Karjalassa, mitä vaikutuksia työllisyyspalvelulla yhdessä tavoitellaan ja mikä on kunkin toimijan rooli. (Vainikka 2024)

Työllisyysohjelman keskeisiä tavoitteita ovat:

- Työllisyyttä tukevan kasvun edistäminen, yritystoiminnan kiihdyttäminen ja yritysten toimintaedellytysten turvaaminen.
- Osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen.
- Haavoittuvassa työmarkkina-asetmassa olevien työllisyyden edistäminen (pitkäaikaistyöttömät ja ikääntyneet yli 55-vuotiaat, nuoret alle 30-vuotiaat, osatyökykyiset, maahanmuuttajat).
- Työllisyyden edistämistä lisäävän yhteistyön kehittäminen.

Tavoitteisiin liittyviä keskeisiä toimenpiteitä ovat:

- Seudullisten yrityspalvelujen sopimusosapuolista on nimetty yrityspalvelujen ohjausryhmä, joka valvoo toimintasuunnitelman toteutumista ja pilottien etenemistä.
- Työllisyyttä ja yrittäjyyttä vahvistetaan monipuolisella, osuvalla ja vetovoimaisella koulutuksella. Koulutusta suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä paikallisen työ- ja elinkeinoelämän kanssa, erilaisia työelämäläheisiä koulutusmuotoja hyödyntäen.
- Yrityspalvelujen, yritysten ja yritysverkostojen aiempaa vahvempi sitoutuminen ja sitouttaminen siihen, että haavoittuvassa työmarkkina-asetmassa oleville löytyy soveltuvia työllistymismahdollisuuksia.
- Välityömarkkinoita kehitetään aiempaa vahvemmin aidoksi välietapiksi kohti avoimia työmarkkinoita. Kolmannella sektorilla on merkittävä rooli tarjota tukea, palveluja ja erilaisia mahdollisuuksia työntekoon

erityisesti henkilöille, jotka tarvitsevat vaihtoehtoisen väylän työllistyäkseen.

Valtakunnallisesti valmistellaan merkittävää työvoimapalveluihin liittyvää uudistusta, jossa TE-palveluiden järjestämisvastuu siirtyy valtiolta kunnille vuoden 2025 alusta alkaen (TE24 ja KOT024 uudistukset). Uudistukseen liittyvät lakimuutokset on hyväksytty vuonna 2023 ja tulevat voimaan 1.1.2025 alkaen. Etelä-Karjalan työllisyysalue on vahvistettu, vastuukuntamallin mukaisesti vastuukuntana toimii Lappeenrannan kaupunki. Uudistuksen valmistelua helpottaa se, että Etelä-Karjalan hyvinvointialueen ja tulevan Etelä-Karjalan työllisyysalueen toiminta-alue on sama, Etelä-Karjalan maakunta. Etelä-Karjalan vahvuutena on myös työllisyyden toimijaverkoston tiivis ja ennakkoluuloton yhteistyö ja sen kehittäminen. Julkisten toimijoiden roolit ja vastuut tulevat järjestämisvastuun muutoksen myötä muuttumaan. On tärkeää pystyä säilyttämään verkostoyhteistyön vahvuudet ja hyvät toimintakäytännöt ja kehittää niitä edelleen. Muutoksia valmistellaan laaja-alaisena yhteistyönä, jossa Etelä-Karjalan hyvinvointialue on vahvasti mukana (mm. Etelä-Karjalan työllisyysjohtoryhmä, TE2024 valmistelun maakunnallinen ohjausryhmä sekä sisältötyöryhmät). (Vainikka 2024)

Ennakointi on työelämän tarpeiden tunnistamista sekä toimijaverkoston toimeenpanokykyä muutoksiin sopeutumisessa. Osaamisen kehittäminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä koulutustarpeiden ennakoinnissa, koulutuksen saavutettavuuden ja laadun turvaamisessa sekä vaikuttavuuden kehittämisessä. Yhteistyön kehittämisen painopisteitä lähivuosina ovat sujuvan ja asiakaslähtöisen yhteistyön varmistaminen sekä verkostojohtamisen osaamisen varmistaminen, muutosten tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen, 3. sektorin toimintaedellytysten varmistaminen. Osana valmistelua on alueella hyödynnetty eri toimijoiden kanssa toteutettuja kokeiluja. Näistä yhtenä esimerkkinä uudenlainen messutapahtuma, joka järjestettiin yhteistyössä alueen työnantajien, työllisyyttä edistävien toimijoiden ja paikallisten työnhakijoiden kanssa. Tapahtuman tavoitteena oli tuoda palvelut lähemmäs kuntalaisia ja tarjota mahdollisuuden yhdessä tekemiseen. (Vainikka 2024)

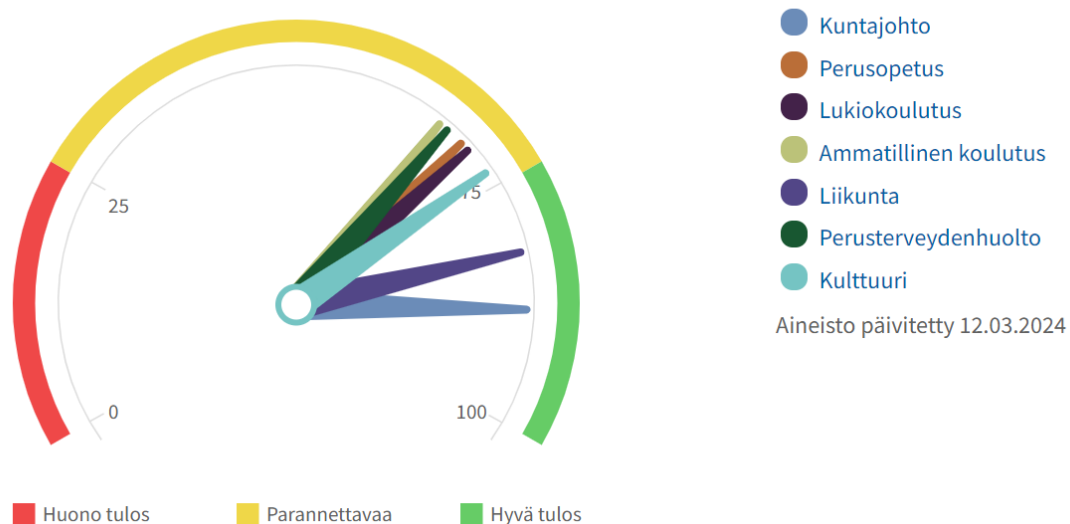
6 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuus ja HYTE-kerroin

6.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuus

Etelä-Karjalan terveydenedistämisenaktiivisuus oli vuonna 2023 TEA-viisarin mukaan suunnilleen samaa tasoa muun maan kanssa. Parhaiten terveyden edistämisen aktiivisuus toteutuu Etelä-Karjalassa kuntajohdossa ja heikoiten ammatillisessa koulutuksessa sekä perusterveydenhuollossa (kuva 11 ja taulukko 8). Parhaiten suhteessa koko maan tasoon pärjätään liikuntasektorilla. Valtaosa alueen kunnista on tehnyt päätöksen vaikutusten ennakoarvioinnin käyttöönottamisesta (TEA-viisarin pisteet 86/100) ja kirjallinen toimintaohje ennakoarvioinnista on lähes kaikilla päätöksen tehneillä kunnilla.

Hyvinvointikoordinaattorin työpanos kunnissa on kasvanut hieman vuodesta 2021 vuoteen 2023 (TEA-viisarin pisteet 61/100). (THL 2024v)

Kaikki sektorit : Etelä-Karjalan hyvinvointialue 2023

Kuva 11. Terveyden edistämisen aktiivisuus (TEA) Etelä-Karjalassa 2023 (THL 2024v).

Taulukko 8. TEA-viisarin pisteet osa-alueittain 2023 Etelä-Karjalan hyvinvointialueella ja koko maassa (THL 2024v)

Pisteet	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	Koko maa
Kaikki sektorit	74	70
Kuntajohto	88	83
Perusopetus	69	65
Lukiokoulutus	70	65
Ammatillinen koulutus	66	64
Liikunta	82	72
Perusterveydenhuolto	67	70
Kulttuuri	73	71

6.2 HYTE-kerroin

Sekä kuntien että hyvinvointialueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä mitataan jatkossa myös HYTE-kertoimella, joka vaikuttaa kuntien ja alueiden rahoituksen valtionosuuden suuruuteen. Kuntien HYTE-kerroin muodostuu 21 indikaattorista ja hyvinvointialueilla indikaattoreita on 13. Osa indikaattoreista on toimintaa kuvaavia prosessi-indikaattoreita, jotka mittaavat nykytilannetta ja kuvaavat, minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on. Osa indikaattoreista on puolestaan tuloksia kuvaavia tulosindikaattoreita, jotka mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä. Niiden laskennassa huomioidaan kahden edellisen vuoden välinen muutos. (THL 2024d, e)

Kuntien HYTE-kerroin otettiin käyttöön vuonna 2023. Taulukkoon 9 on koottu Etelä-Karjalan kuntien HYTE-kertoimet sekä niiden perusteella määritelty valtionosuus.

Taulukko 9. Etelä-Karjalan kuntien HYTE-kertoimet vuonna 2023 (THL 2024b).

HYTE-kerroin 2023	HYTE-kerroin (0–100 pistettä)	HYTE-kerroin euroa / asukas	HYTE-kerroin (1 000 euroa)
Imatra	62	17,7	443,3
Lappeenranta	79	22,3	1 611,1
Lemi	63	17,9	51,2
Luumäki	68	19,3	84,5
Parikkala	59	16,6	73,2
Rautjärvi	60	17,1	52,4
Ruokolahti	70	20,0	96,0
Savitaipale	73	20,8	67,1
Taipalsaari	61	17,3	78,2

Hyvinvointialueiden HYTE- kerroin otetaan varsinaisesti käyttöön vuonna 2026, jolloin indikaattorit huomioidaan ensimmäisen kerran rahoituksen jaossa. On kuitenkin tärkeää, että alamme jo ennakoivasti tarkastella HYTE-kertoimen indikaattorien arvoja ja pyrimme vaikuttamaan niihin pitkäjänteisellä työllä. THL:n laskema Etelä-Karjalan hyvinvointialueen HYTE-kerroin vuonna 2023 oli 57 (hyvinvointialueiden korkein 63, matalin 29). Hyvinvointialueiden HYTE-kertoimen suuruuteen vaikuttaa myös alueiden keskinäinen ”paremmuusjärjestys”. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen HYTE-kerroinindikaattorit vuosilta 2022 ja 2023 on koottu taulukkoon 10. Lisää tietoa niin kuntien kuin hyvinvointialueiden HYTE-kertoimista löytyy THL:n verkkosivuilta. (THL2024d, e)

Taulukko 10. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen HYTE-kerroinindikaattorien arvot vuosina 2021–2023. (THL 2024f)

HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit	2021/2022	2023	skaalattu 2022*	skaalattu 2023*
Lastenneuvolan 4-vuotiaiden terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen		**0	ei vielä saatavilla	0
Kouluterveydenhuollon 8.-luokkalaisten terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen		**0	ei vielä saatavilla	0
Elintapaneuvonnan toteutuminen tyypin 2 diabetesriskissä oleville Käypä hoito -suosituksen mukaisesti	tieto ei vielä saatavilla			
Työttömien toteutuneiden terveystarkastusten (1krt/v) osuus suhteessa työttömien kokonaismäärään, %	9,0		0	18
Alkoholinkäytön mini-intervention toteutuminen, kun juomiseen liittyy haitta tai haittariski (% kaikista, joilla riski todettu)		**1,1	0	0
Lasten MPR- eli tuhkarokko-vihurirokko-sikotauti-yhdistelmärokotteen alueellinen kattavuus	94,7	96,2	92	62
Koulukuraattorin työpanoksen määrä viikossa oppilasmäärään suhteutettuna peruskouluissa (opiskelijamäärä / henkilötyövuosi)	551		67	67
Koulupsykologin työpanoksen määrä viikossa oppilasmäärään suhteutettuna peruskouluissa	1245		83	65
HYTE-kertoimen tulosindikaattorit	2021	2022	skaalattu 2022**	skaalattu 2023**
Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä	0,8	0,8	0	50
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta	153,3	144,4	22	31
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, koulutuksessa eikä asevelvollisuutta suorittamassa) olevat 18-24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	16,8	15,6	54	75
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	2,5	2,2	31	88
Mielenterveyshäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18-34-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	1,1	1,0	54	100

*Prosessi-indikaattoreiden viimeisen mittauksen arvot skaalataan kaikkien hyvinvointialueiden indikaattoriarvoihin. Tulosindikaattoreiden arvot muodostetaan laskemalla muutos edelliseen mittaukseen. Saatu muutos skaalataan kaikkien hyvinvointialueiden indikaattoriarvoihin. Pistemäärä 0-100.

** THL:n laskelma 2023

LÄHTEET

Ahtiainen S, Peippo U. Ehkäisevän päihdetyön asiantuntijat, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Sähköpostiviesti 15.1.2024.

Eläketurvakeskus. Suomen työeläkkeensaajat. Haettu 18.4.2024 osoitteesta: <https://www.etk.fi/tutkimus-tilastot-ja-ennusteet/tilastot/tyoelakkeensaajat/>

Etelä-Karjalan alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019–2022. <https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue (Ekhva) 2024a. Asukasosallistuminen. Haettu 19.3.2024 osoitteesta: <https://www.ekhva.fi/polis-kyselyt/>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue (Ekhva) 2024b. Etelä-Karjalan lähisuhdeväkivaltakooste 2023. Haettu 29.4.2024 osoitteesta: <https://www.ekhva.fi/asiakkaalle/tarvitsetko-apua/kiire/vakivaltaa-kohdanneille/lahisuhdevakivalta/>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue (Ekhva) 2024c. Päihdetilannekysely 2023. Haettu 19.4.2024 osoitteesta: <https://www.ekhva.fi/asiakkaalle/tarvitsetko-apua/voihin/eroon-riippuvuuksista/>

Etelä-Karjalan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2021–2025. <https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

Etelä-Karjalan työllisyysohjelma. <https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

Etelä-Karjalan vammaispoliittinen ohjelma. <https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

Haakana L. Etelä-Karjalan lääninrovasti. Sähköposti 17.4.2024.

Haapakorva M-L. Vammaispalvelujen johtaja, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Sähköpostiviesti 29.2.2024

Hokkanen S. Erityisasiantuntija, projektipäällikkö, LABlanssi- ja HAVUJA-projektit. Sähköpostiviesti 24.1.2024.

Huuskonen H. Kehittämispäällikkö, Etelä-Karjalan pelastuslaitos. Sähköpostiviesti 12.4.2024.

Ikäheimonen A. Palvelupäällikkö, vammaispalvelut, Etelä-Karjalan hyvinvointialue.
Sähköpostiviesti 1.3.2024

Kaakkois-Suomen ELY-keskus. Kaakkois-Suomen työllisyyskatsaus, joulukuu 2023. Haettu 18.3.2024 osoitteesta: https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/49823035/Tyollisyyskatsaus_joulukuu_2023.pdf/4ec43f69-57cd-2859-c06b-811abfc86bd4?t=1706162777661

Kaikkien Etelä-Karjala. Kotouttamisohjelma vuosille 2021–2024.
<https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

Karels R. Vapaaehtoistoiminnan koordinaattori, Etelä-Karjalan hyvinvointialue.
Sähköpostiviesti 8.2.2024.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/ 2012. Haettu 21.4.2024 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980#L2P5>

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta 371/2023.
Haettu 19.4.2024 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230371>

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. Haettu 19.4.2024 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021. Haettu 19.4.2024 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612>

Lappeenrannan seurakunnat. SerkKu-auto. Haettu 22.4.2024 osoitteesta: <https://www.lappeenrannanseurakunnat.fi/serkku>

Lehmusaho M. Ravitsemusterapeutti, Etelä-Karjalan hyvinvointialue.
Sähköpostiviesti 14.2.2024.

Leivo E. Va. toimintayksikön esimies, Kehitykselliset palvelut, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Sähköposti 26.4.2024.

Littow M. Tiimivastaava ja kotoutumiskoordinaattori, Lappeenrannan kaupunki, Etelä-Karjalan maahanmuuttopalvelut. Sähköpostiviesti 8.3.2024

Maijanen H. Järjestö- ja kumppanuusasiantuntija, Etelä-Karjalan hyvinvointialue.
19.4.2024.

Pelastustoimen PRONTO-järjestelmä. Liikenneonnettomuudet Etelä-Karjalassa vuonna 2023. Haettu 12.2.2024 osoitteesta: <https://prontonet.fi/Pronto3/online1/Tp30P09.htm>

Pennanen S. Perhepalvelujen johtaja, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Teams-viesti 11.3.2024.

Pietinen H. Toimintayksikön esihenkilö, koulukuraattoripalvelut ja koulupsykologipalvelut vs, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Sähköpostiviesti 25.4.2024.

Piirainen M. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntija, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Sähköpostiviesti 28.3.2024.

Purosalmi P. Toimintayksikön esihenkilö, opiskeluhuolto, 2.aste, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. 25.4.2024.

Rautio A. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen päällikkö, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. 26.4.2024.

Riikonen K. Toimintayksikön esihenkilö, kouluterveydenhuolto. Teams-viesti 14.3.2024.

Siintamo L. Perhepalveluiden ylläkäri, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. 25.4.2024.

Sisäministeriö. Turvallisuutta kaikkialla - paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset. Sisäministeriön julkaisuja 2019:2. Haettu 12.4.2024 osoitteesta:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161278/SM_2_2019_Turvallisuutta%20kaikkialla.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Opiskeluterveydenhuollon opas 2021. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:14. Haettu 26.4.2024 osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9695-3>

Tammeslehto S. Projektikoordinaattori, Etelä-Karjalan OLKA - OLKA[®]-toimintamallin kehittäminen Etelä-Karjalan keskussairaalassa -hanke, Etelä-Karjalan Yhdistykset ry. Sähköposti 26.4.2024.

THL 2023a. Kansallinen terveysindeksi 2019–2021. Tilastoraportti 30/2023. Haettu 18.4.2024 osoitteesta: <https://www.julkari.fi/handle/10024/146672>

THL 2023b. Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi. Haettu 22.4.2024 osoitteesta: <https://public.tableau.com/app/profile/.kouluterveyskysely/viz/Lastenjanuorenterveysjahyvinvointi/Navigointisivu>

THL 2023c. Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön. Haettu 22.4.2024 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdetyo/verkko-pakka-ehkaisevaan-paihdetyohon>

THL 2024a. Gini-kerroin, koulutustasomittain ja yleinen pienituloisuusaste. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 26.4.2024 osoitteesta: https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_YNttb1NrL2cgEA®ion=szY0tDYMiTfPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5zsTbT0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633

THL 2024b. Etelä-Karjalan kuntien HYTE-kertoimet. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 12.2.2024 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko?indicator=szbMKrHWNYxPAwA=®ion=szY0tDYMiTfPDQmySCsFAA==&year=sy5zsdY1BAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633&order=X>

THL 2024c. Fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden osuus. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 18.3.2024 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=sw5ltzbSMwQA®ion=s06NAgA=&year=sy5zsTbS0zUEAA==&gender=m;f;t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

THL 2024d. HYTE-kerroin – kannustin hyvinvointialueille. Haettu 19.3.2024 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/hyte-kerroin-kannustin-hyvinvointialueille>

THL 2024e. HYTE-kerroin – kannustin kunnille. Haettu 19.3.2024 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>

THL 2024f. Hyvinvointialueen HYTE-kerroinindikaattorit. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 16.4.2024 osoitteesta: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s44oiTe11jWPN7QuNLbWLTS01vWtsvZ1tk43sdZNN70u0LfWncwD4v0K65Cw-BDrXANr3dwla91kl-tkYwA=®ion=s06NAgA=&year=sy5zsTbW0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

THL 2024g. Ikääntyneiden hyvinvointia ja terveyttä kuvaavia indikaattoreita. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 13.2.2024.

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szY0yYt3NrTWLbfWNfSOBzliLYBkZDa0SPQA8S1d0KRhMZDM8gExM8HChnWSVXxhgA=®ion=s07MtDbxAAA=&year=sy5zsTbR0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

THL 2024h. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 26.4.2024 osoitteesta: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s44KA0A=®ion=szZ3tc7UM702ygcA&year=sy5zsTbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

THL 2024i. Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien fyysistä tai henkistä väkivaltaa vuoden aikana. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 18.3.2024 osoitteesta: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szZMLrQ2Nlo3stY1BClja0MTMBsA®ion=s06NAgA=&year=sy5zsTbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

THL 2024j. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot ja tapaturmakuolleisuus. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 26.4.2024 osoitteesta: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=sw6xtTb1tzbRM7TWTUkFAA=®ion=s07MtDbxAAA=&year=sy5zsTbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

THL 2024k. Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 23.1.2024 osoitteesta: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s86vBAA=®ion=szZ3tc7UM702ygcA&year=sy5ztjbR0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2024l. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 10.4.2024 osoitteesta: https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_bPAgA=®ion=s07MtDZxt87VMwQA&year=sy5zsTbR0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633

THL 2024m. Lapsiperheet. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 18.1.2024 osoitteesta: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbSt9ZNsjZMDrbWNUwtAwA=®ion=szY0tDYMiTfPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2024n. Lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin liittyviä indikaattoreita. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 12.4.2024 osoitteesta: https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbM9403stY1BKlst_hMa11La28_CD8HIIFYAIUQYK2bmQphZ-QBuaHWTt7WumnWqWnWuhkWEIIOWyDpam2kZ2htWAFk-oCYAA==®ion=s06NAgA=&year=sy5zsTbW0zUCAAA==&gender=m;f&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633

THL 2024o. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 26.4.2024 osoitteesta: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szMcrLWLciy1k1xtdY1BAA=®ion=s07MtDbxAAA=&year=sy5ztjbW0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2024p. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 18.4.2024 osoitteesta: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s3Z0t9Y1BAA=®ion=s07MtDbxAAA=&year=sy5zsTbR0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

THL 2024q. Nuorten elintapoihin liittyviä indikaattoreita. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 26.4.2024 osoitteesta: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szZMyrbWNTTLiTez1jWyDom>

[Kr7TWTbNOS4w3AgqDhHQNk0AKAqxDo0Ayuka2EKkMCyBZZm2kB1SVHALWBgA=®ion=s06NAgA=&year=sy5zsTbS0zUCAAA=&gender=m;f;t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633](https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szZ3jTey1jW0NjQqtDbSM7TWzY-IT7TWNQUA®ion=s06NAgA=&year=sy5zsTbS0zUCAAA=&gender=m;f;t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633)

THL 2024r. Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 2.4.2024 osoitteesta:
<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szZ3jTey1jW0NjQqtDbSM7TWzY-IT7TWNQUA®ion=s06NAgA=&year=sy5zsTbW0zUCAAA=&gender=m;f&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

THL 2024s. Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 18.3.2024 osoitteesta:
<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szY0TrI20j00zggyNtYzjDcBkQA=®ion=szY0tDYMiTfPDQmySCu1NimxNvEAAA=&year=sy5zsTbS0zUEAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

THL 2024t. Riski syömishäiriölle. Kouluterveyskyselyn tulossivu. Haettu 17.4.2024 osoitteesta:
<https://public.tableau.com/app/profile/.kouluterveyskysely/viz/Lastenjanuortenterveysjahyvinvointi/Navigointisivu>

THL 2024u. Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 2.4.2024 osoitteesta:
<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbMTglA®ion=szY0tDYMiTfPDQmySCu1NimxNvEAAA=&year=sy5zsTbR0zUEAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

THL 2024v. TEAviisari. Haettu 19.3.2024 osoitteesta:
<https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?r=HVALUE11>

THL 2024x. Työikäisten terveyttä ja hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 3.4.2024 osoitteesta:
https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szY0NY43MbTWNbLWTYQx9POgLEMz_XhjayM9IMfCCCZrmGxtm0ITtvSHCZuGWKcFAgXSYAIZnta6ZIBOobe1RQVMT6YPVDQRagwA®ion=s07MtDbxAAA=&year=sy5zsTbW0zUEAA=&gender=m;f;t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633

THL 2024y. Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 11.4.2024 osoitteesta:
https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_YpAQA=®ion=szY0tDYMiTfPDQmySCu1trQAAA=&year=sy5zsTbV0zUEAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633

THL 2024z. Yhden hengen asuntokunnat, % asuntokunnista. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 20.4.2024 osoitteesta:
<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szY1AQA=®ion=szY0tDYMiTfPDQmySCu1trQAAA=&year=sy5zsTbV0zUEAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633>

[iTPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5zsTbW0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633](https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaenn/statfin_vaenn_pxt_139f.px/table/tableViewLayout1/?iTPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5zsTbW0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202309010633)

Tilastokeskus 2021. Väestöennuste 2021. Haettu 26.4.2024 osoitteesta:
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaenn/statfin_vaenn_pxt_139f.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus 2024a. Tieliikenneonnettomuustilasto. Haettu 18.3.2024 osoitteesta:
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__ton/statfin_ton_pxt_112w.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus 2024b. Väestörakenne. Haettu 26.4.2024 osoitteesta:
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus 2024c. Väestörakenteen ennakkotiedot alueittain. Haettu 20.2.2024 osoitteesta:
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vamu/statfin_vamu_pxt_11lj.px/table/tableViewLayout1/

Vainikka J. Palvelupäällikkö, Tuettu työllistyminen Etelä-Karjala, TYP-johtaja, Etelä-Karjalan TYP-verkosto, Kaakkois-Suomen TE-toimisto. Sähköpostiviesti 29.4.2024.

Vuori I. Elintapojen terveysvaikutukset. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 2015;131(8):729-36. Haettu 19.4.2023 osoitteesta:
<https://www.duodecimlehti.fi/duo12209>

LIITTEET

Liite 1. Vision osa-alueen ”Hyvinvoivin väestö” toteutumista kuvaavat pitkän aikajänteen tavoitteet sekä niiden seurantamittarit palvelustrategiakaudelle 2023–2025.

Seurantamittari	Tavoite strategiakaudelle 2023–2025	Viimeisin seurantatieto verrattuna tavoitteeseen	Viimeisin seurantatieto verrattuna edelliseen ↑ = tilanne parantunut ↓ = tilanne heikentynyt
* = HYTE-kerroinindikaattori			
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä (Sotkanet ind. 5387)*	Syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus vähenee v. 2021 tasosta (E-K: 16,8 %) vähintään alle maan keskiarvon (v. 2021 koko maa: 15,4 %).	Etelä-Karjala 15,6 % Koko maa 14,7 % (2022)	↑ 2022: 15,6 % (2021: 16,8 %)
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden (tietyt diagnoosit) vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18–34-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä (Sotkanet ind. 4837)*	Mielenterveyssyistä työkyvyttömyyseläkettä saavien nuorten aikuisten määrä vähenee alle 0,9 %:n	Etelä-Karjala 1,0 % (Koko maa 1,1 %) (2023)	→ 2023: 1,0 % (2022: 1,0 %)
Sairauspäivärahaa saaneet 25–64-vuotiaat / 1000 vastaavan ikäistä (Sotkanet ind. 305)	Työikäisten sairauspoissaolojen määrä suhteessa työikäisten määrään on alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 248,2 koko maa 209,1 (2022)	↓ 2022: 248,2 (2021: 129,3)
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (Sotkanet ind. 306)	Työikäisten työkyvyttömyyseläkkeiden määrä suhteessa työikäisten määrään on alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 7,0 % koko maa 6,0 % (2023)	↑ 2023: 7,0 % (2022: 7,2 %)
Työttömät, % työvoimasta (Sotkanet ind. 181, perustuu vuosikeskiarvoon)	Työttömät, % työvoimasta alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 11,2 % koko maa 9,8 % (2023)	↓ 2023: 11,2 % (2022: 10,5 %)
Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä (Sotkanet ind. 326, perustuu vuosikeskiarvoon)	Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 25,5 % koko maa 34,1 % (2023)	↑ 2023: 25,5 % (2022: 25,7 %)
Lihavien osuus (%) (Sotkanet ind. 4459)	Lihaviksi määriteltävien osuus pienenee alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 22,9 % koko maa 23,3 % (2022)	↓ 2022: 22,9 % (2020: 20,8 %)
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (Sotkanet ind.3906)	Ylipainoisten osuus pienenee alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 16,8 % koko maa 17,4 % (2023)	↓ 2023: 16,8 % (2021: 15,7 %)
Ylipaino, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2.	Ylipainoisten osuus pienenee alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 22,3 % koko maa 26,9 % (2023)	↑ 2023: 22,3 % 2021: 24,4 %

Seurantamittari	Tavoite strategiakaudelle 2023–2025	Viimeisin seurantatieto verrattuna tavoitteeseen	Viimeisin seurantatieto verrattuna edelliseen ↑ = tilanne parantunut ↓ = tilanne heikentynyt
* = HYTE-kerroinindikaattori			
vuoden opiskelijoista (Sotkanet ind. 3940)			
Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Sotkanet ind. 3925)	Ylipainoisten osuus pienenee alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 15,6 % koko maa 17,1 % (2023)	↑ 2023: 15,6 % 2021: 16,4 %
Lonkkamurtumat yli 65-vuotiailla (Sotkanet ind. 699)*	Lonkkamurtumien määrä yli 65-vuotiailla vähenee alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 0,7 % koko maa 0,7 % (2023)	↑ 2023: 0,7 % 2022: 0,8 %
Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus, % kaikista 20 vuotta täyttäneistä (Sotkanet ind. 4270)	Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus kasvaa yli maan keskiarvon kaikissa ikäluokissa.	Etelä-Karjala 48,3 % koko maa 51,0 % (2022)	↓ 2022: 48,3 % 2020: 55,9 %
Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus (%), 75 vuotta täyttäneet (Sotkanet ind. 4273)	Yli 75-v. elämänlaatunsa hyväksi tuntevia yli maan keskiarvon	Etelä-Karjala 40,8 % koko maa 44,8 % (2022)	↓ 2022: 40,8 % 2020: 48,6 %
Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 75 vuotta täyttäneet (Sotkanet ind. 4287)	Yksinäiseksi itsensä tuntevien ikäihmisten osuus laskee alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 12,5 % koko maa 12,0 % (2022)	↑ 2022: 12,5 % 2020: 13,1 %
Osallisuuden tunne: Erittäin heikko osallisuuden kokemus (%), kaikki 20 vuotta täyttäneet (Sotkanet ind. 404)	Osallisuuden tunne kasvaa yli maan keskiarvon kaikissa ikäryhmissä -> erittäin heikko osallisuuden kokemus vähenee alle maan keskiarvon.	Etelä-Karjala 8,8 % koko maa 9,6 % (2022)	ei aiempaa tietoa
Erittäin heikko osallisuuden kokemus (%), 75 vuotta täyttäneet (Sotkanet ind. 426)		Etelä-Karjala 11,8 % koko maa 10,2 % (2022)	ei aiempaa tietoa
Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 8. ja 9. luokan oppilaista (Sotkanet ind. 5680)		Etelä-Karjala 11,3 % koko maa 12,3 % (2023)	↓ 2023: 11,3 % 2021: 9,5 %
Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Sotkanet ind. 5682)		Etelä-Karjala 12,9 % koko maa 10,0 % (2023)	↓ 2023: 12,9 % 2021: 6,7 %
Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Sotkanet ind. 5681)		Etelä-Karjala 7,5 % koko maa 9,4 % (2023)	↓ 2023: 7,5 % 2021: 7,0 %

Liite 2. Loppulausuma Nuorten Digiraadille: Miten voit, eteläkarjalainen nuori?

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen (Ekhva) järjestämässä Digiraadissa keskustelimme nuorten mielen hyvinvoinnista. Raadin tavoitteena oli kartoittaa nuorten ajatuksia osana hyvinvointialueen vuosittaista hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien tavoitteiden ikäryhmittäistä seurantaa. Halusimme kuulla nuorten ajatuksia mielen hyvinvointia edistävästä palveluistamme, siitä, olemmeko onnistuneet nuorten mielen hyvinvoinnin tukemisessa, ja missä meillä on nuorten mielestä parannettavaa.

Digiraati järjestettiin alueellamme ensimmäistä kertaa osana Asukasosallistuminen Etelä-Karjalan hyvinvointialueella -hanketta toukokuussa 2023. Raati suunnattiin 13–20-vuotiaille nuorille ja siihen osallistui 12 nuorta eri puolilta Etelä-Karjalaa. Loppulausuma liitetään osaksi vuosittaista hyvinvointikertomusta, joka käsitellään kunnissa sekä hyvinvointialueen aluehallituksessa ja aluevaltuustossa. Loppulausumaa hyödynnetään nuorten parissa tapahtuvassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä.

Nuorten mielen hyvinvointia tukee vanhempien ja kavereiden kanssa juttelu.

Nuoret kertoivat, että heidän mielen hyvinvointiaan tukee mm. urheilu, videopelit, kaverit, perhe sekä uskonto.

Digiraatiin osallistuneita nuoria auttaa huolten helpottamisessa puhuminen vanhempien tai läheisimpien kavereiden kanssa. Kaikilla osallistuneilla ei kuitenkaan ollut läheistä ihmistä, jonka puoleen voisi kääntyä huolineen. Tällöin asioista kerrotaan esimerkiksi anonyyminä netissä. Netin chattipalstojen ongelmana mainittiin, että keskustelussa on joskus yli tunnin odotusjonot, "eikä se todellakaan motivoi puhumaan aikuiselle".

Nuorten mielestä tietoa palveluista pitäisi saada enemmän. / tiedottamisessa on parantamisen varaa.

"Riippuen tilanteesta, apua saan, kun kävelen opon luokse ja kysyn tältä keneltä kannattaisi mennä kyselemään apua tarkemmin, jos en jo valmiiksi tiedä."

Osa digiraadin osallistujista tiesi esimerkiksi kuraattorin palveluista, sillä siitä oli kerrottu koulussa opon tunneilla. Keskustelussa nousi myös esiin, että omista asioista koulussa työskenteleville aikuisille ei kerrottu sen vuoksi, kun tietojen pelättiin leviävän eteenpäin esimerkiksi vanhemmille. Siksi murheista tai huolista ei haluttu puhua.

Osallistujat toivoivat saavansa palveluita pääasiassa kasvotusten.

Raatiin osallistuneet nuoret toivoivat pääasiassa pääsevänsä juttelemaan huolistaan ammattilaisen kanssa kasvotusten. Toisaalta helpoimmaksi koettiin myös omista ongelmista keskustelu aikuisen kanssa anonyymisti chatin kautta.

Osa osallistujista koki, ettei apua uskalla hakea tai saatu apu ei vastaa tarpeita.

Osa raatiin osallistuneista nuorista kertoi, ettei uskalla mennä juttelemaan huolistaan koulussa työskenteleville ammattilaisille. Osa taas kertoi kyllä uskaltavansa, mutta kokee sen jollain tapaa haastavaksi tai itselle vieraalle vaihtoehdoksi - "tiukaltahan se tuntuisi". Tiettyihin asioihin voisi hakea apua koulussa työskenteleviltä ammattilaisilta, mutta joissain tapauksissa "se ei välttämättä tunnu oikealta henkilöltä kertoa omista asioista". Keskustelussa ei selvinnyt, miksi näin koetaan. Eräs nuori pohti myös, että voisi aluksi kertoa vähän kevyemmistä asioista ja pikkuhiljaa edetä syvempiin aiheisiin.

Keskustelussa nousi esiin myös, että vaikka ammattilaisen juttusille uskaltaakin mennä, ei apua kuitenkaan saa siihen asiaan, johon sitä haluaisi: "Haet apua alentuneeseen mielialaan, ammattilainen pitää ravinnonpuutosta ainoana syynä tähän."

Nuoret toivovat tietoa jaettavan kouluissa nykyistä enemmän.

Digiraadin osallistujan mielestä koulussa voisi kertoa saatavilla olevista palveluista "kaikin mahdollisin tavoin". Esimerkiksi kuraattori voisi käydä esittäytymässä kaikille ryhmille.

Digiraati koettiin mielekkäänä tapana osallistua.

Digiraadista tiedottamista olisi kaivattu lisää esimerkiksi kouluihin.

"Ihan hyvältä idealta tämä on toiminut, mutta tuntuu kyllä siltä, että tästä digiraadista oltaisiin voitu informoida ylä-aste luokille ja toisen asteen ryhmillekin enemmän. Omista havainnoista vaikuttaa siltä, ettei suurin osa ole koko digiraadista kuullutkaan."

Liite 3. Loppulausuma Nuorten Digiraadille: Hei, mikä juttu tää vapettaminen oikein on?

Tässä Etelä-Karjalan hyvinvointialueen järjestämässä digiraadissa keskusteltiin vapettamisesta. Raadin tavoitteena oli selvittää nuorten näkemyksiä vapettamisesta ilmiönä. Raati suunnattiin 13–20-vuotiaille ja siihen ilmoittautui 19 nuorta, joista keskusteluun osallistui viisi.

Vape eli sähkötupakka

Keskusteluun osallistuneet nuoret puhuvat vapesta tarkoittaessaan sähkötupakkaa, riippumatta siitä, sisältääkö se nikotiinia vai ei. Nuorten mukaan vapeissa on usein nikotiinia, vaikka heillä siitä ei ole varmaa tietoa, kuten ei muistakaan vapen sisältämistä ainesosista. "Ite huomasin mitä kyseenalasempi ja halvempi lelu sitä tehdasmaisempi maku ja joku kemikaaliyhdistelmä maistuu kitkeränä läpi että eipä noista tiedä minkään vertaa mitä vetää."

Vapea käytetään porukassa

Vapea käytetään, koska se ei haise samalla tavalla kuin tupakka, vaan voi päinvastoin tuoksua ja maistua jopa hyvältä. Vapettaminen on myös trendikästä ja kaveriporukassa voi herätä kiinnostus kokeilla vapea, jos muutkin käyttävät sitä. Ryhmäpaine ja halu kuulua ryhmään tunnistettiin, vaikka varsinaista painostamista vapen käyttöön ei oltukaan koettu. "En oikeastaan tykännyt siitä enkä ymmärtänyt miksi jotkut tykkäsivät. Käytin sitä vain koska jotkut kaverini käyttivät."

Vapesta ollut terveydellistä haittaa

Nuoret olivat pääsääntöisesti tietoisia vapettamisen terveysriskeistä. Vapea käyttäneet nuoret kertoivat sen aiheuttaneen heille esimerkiksi lieviä hengitysvaikeuksia ja kipua hengittäessä, yskää, päänsärkyä, limaa kurkussa sekä makuaiistin heikentymistä. Myös riippuvuuden syntymistä pidettiin negatiivisena asiana.

Vapen hankkiminen helppoa

Keskustelussa nousi esiin, että vapea on "helppo hommata" esimerkiksi sosiaalisen median kanavien kautta. Myös kouluissa välitetään vapea: "Lähes joka yläkoululuokalla on joku tuttu kenen kautta mahdollisuus tutustua. Vapettaminen on paljon yleisempää koulussa kun mitä tiedossa."

Nuorten keskuudessa käytettävien edullisten vapejen arvioitiin olevan pääasiassa feikkejä, sillä aidot vapet ovat kalliimpia. Nuoret saavat rahaa vapeen vanhemmiltaan tai tekemällä töitä, jotkut myös myymällä vapea. "Ei ne vapet maksa paljoa. Noin 10-15 € menee viikossa."

Ilmiöllä myös rikollisia piirteitä

Vapen käyttö voi olla nuorelle siisti kokeilu, joka kuuluu tiettyyn ikään. Toisessa ääripäässä on rikollinen toiminta. "Samat jantterit jotka tuo sitten huumausaineita tuo myös nikotiinituotteita, sillä vapejen salakuljetus on rahallisesti jopa kannattavampaa siinä, missä tuomio on paljon lievempi. Ostaessa vapen ns "katukaupasta" jos vapejen yhteydessä sellasesta voi puhu edes, tuet osittain järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa ja osittain tän myyjän omaa päihteidenkäyttöä, sillä vapemarkkinoilla on huumekaupan piirteitä, kuten porrasmainen toiminta, eli useita välikäsiä, josta jokanen lisää hintaa ja jakaa aina vähemmän tavaraa eteenpäin. Oikeastaan aina nää ketkä myy yksittäisiä vapeja rahottaa sillä omaa päihteidenkäyttöään."

Digiraadin toteuttaminen

Digiraati järjestettiin osana Asukasosallistuminen Etelä-Karjalan hyvinvointialueella -hanketta, jossa kokeillaan erilaisia osallistamisen menetelmiä. Tämä digiraati oli toinen hankkeen järjestämä - keväällä 2023 digiraadin aiheena oli nuorten mielen hyvinvointi.

Digiraatia mainostettiin nuorille Etelä-Karjalan kuntien nuorisotyön ja hyte-koordinaattoreiden, koulujen, nuorisovaltuustojen, järjestöjen ja sosiaalisen median kautta. Raadin loppulausuma esitellään Etelä-Karjalan hyvinvointialueen perhepalvelujen vastuuhenkilöille ja se liitetään osaksi vuosittaista hyvinvointikertomusta. Raadista saatua tietoa hyödynnetään ehkäisevässä päihdetyössä Etelä-Karjalan hyvinvointialueella.

Tämän hyvinvointikertomuksen kokoamisesta ja kirjoittamisesta on vastannut hyvinvointisuunnittelija Salla Kivistö, jolle voi osoittaa mahdolliset kysymykset:

salla.kivisto@ekhva.fi.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue

Kirjaamo

Valto Käkelän katu 3

53130 Lappeenranta

Vaihde 05 352 000

Faksi 05 352 7800

etunimi.sukunimi@ekhva.fi

www.ekhva.fi

Y-tunnus: 3221313-1

Asiakirja päättyy tähän.